

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

MINULOST ŘECKÉ KOMUNITY NA BRUNTÁLSKU: ORÁLNÍ HISTORIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
OBOR: KULTURNÍ ANTROPOLOGIE

VYPRACOVALA:
GABRIELA HRABINOVÁ

VEDOUCÍ PRÁCE:
ANDREA PREISSOVÁ KREJČÍ, MGR. PH.D.

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškeré prameny, literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 11. prosince 2014

.....

PODĚKOVÁNÍ

Obrovské díky patří všem mým narátorům, za jejich vstřícnost a čas, který mi poskytli během našich setkání. Bez jejich zajímavých životních příběhů, by tato práce nemohla vzniknout. Dále bych ráda poděkovala paní doktorce A. Preissové-Krejčí za odborné vedení, trpělivost a velkou ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala.

ANOTACE

Práce vychází z vlastního výzkumu, zaměřeného na příchozí řecké emigranty z let 1948-1949, žijící v dnešní době na Bruntálsku. Sleduje osudy oslovených narátorů, kteří během řecké občanské války opustili svou vlast a dostali se tak do Československa. V teoretické části se práce věnuje příčinám politické emigrace a jejímu průběhu. Praktická část zahrnuje výzkum, využívající metodu orální historie, který interpretuje analyzované rozhovory s narátory ohledně dopadů zmiňované emigrace. Zejména se pak zaměřuje na jejich individuální životy v Československu.

KLÍČOVÁ SLOVA:

orální historie, Řecko, občanská válka, emigrace, řecká menšina, řecká identita

ABSTRACT

The work is based on his own research, aimed at incoming Greek emigrants from the years 1948-1949, living nowadays in Bruntal region. Follows the lives of the narrators who during the Greek civil war left the country and got to Czechoslovakia. The theoretical part deals with the causes of emigration and its political course. The practical part includes research, using the method of oral history that interprets analyzed interviews with narrators about the impact of emigration. In particular, it focuses on their individual lives in Czechoslovakia.

KEY WORDS

oral history, Greece, civil war, emigration, Greek minority, Greek identity

OBSAH

<u>ÚVOD</u>	8
<u>I. TEORETICKÁ ČÁST</u>	11
<u>1 ŘECKÁ OBČANSKÁ VÁLKA</u>	11
1.1 PRVNÍ A DRUHÉ KOLO OBČANSKÉ VÁLKY	11
1.2 TŘETÍ KOLO OBČANSKÉ VÁLKY	12
<u>2 ODCHOD Z RODNÉ VLASTI</u>	14
2.1 EMIGRACE ŘECKÝCH DĚTÍ DO ČESKOSLOVENSKA	14
2.1.1 TRASA CESTY	15
2.1.2 ORGÁNY ZAŠTIŤUJÍCÍ PŘIJETÍ A PÉČI O ŘECKÉ DĚTI	16
2.2 EMIGRACE DOSPĚLÝCH EMIGRANTŮ DO ČESKOSLOVENSKA	16
2.3 ETNICKÉ SLOŽENÍ ŘECKÝCH BĚŽENCŮ	17
<u>3 CÍLOVÁ DESTINACE ČESKOSLOVENSKO</u>	18
3.1 OSÍDLOVÁNÍ POHRANIČÍ	19
<u>4 ČESKO – ŘECKÉ (DIPLOMATICKÉ) VZTAHY</u>	20
<u>5 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI</u>	22
<u>II. PRAKTICKÁ ČÁST</u>	23
<u>6 METODA PŘEDVÝZKUMU</u>	23
<u>7 VÝSLEDKY PŘEDVÝZKUMU</u>	23
<u>8 STANOVENÍ CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK</u>	27
<u>9 METODA VÝZKUMU</u>	28
9.1 METODA SBĚRU DAT	29
9.1.1 PŘÍPRAVA NA ROZHOVOR	29
9.1.2 VEDENÍ ROZHOVORU	30
9.2 METODA ANALÝZY DAT	30
<u>10 ETICKÁ DIMENZE VÝZKUMU</u>	32
<u>11 VÝBĚR A CHARAKTERISTIKA NARÁTORŮ</u>	32

12	VÝSLEDKY VÝZKUMU	35
12.1	KONEČNÁ STANICE ČESKOSLOVENSKO	35
12.1.1	SHRNUTÍ	38
12.2	MOŽNOSTI ŘECKÝCH EMIGRANTŮ V ČR	39
12.2.1	MOŽNOST VZDĚLÁNÍ	39
12.2.2	PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI ŘECKÝCH MIGRANTŮ	42
12.2.3	VÝRAZ VDĚKU VŮČI ČESKÉ REPUBLICE	43
12.2.4	SHRNUTÍ	44
12.3	ZACHOVÁNÍ ŘECKÉ IDENTITY A VZTAH KE STARÉ VLASTI	45
12.3.1	ZACHOVÁNÍ ŘECKÉHO JAZYKA	45
12.3.2	ZACHOVÁNÍ ŘECKÝCH TRADIC A VAZBY S ŘECKOU KOMUNITOU	47
12.3.3	SEBEIDENTIFIKACE S NÁRODNÍM CELKEM A VZTAH KE STARÉ VLASTI	49
12.3.4	SHRNUTÍ	52
12.4	MOŽNOST REEMIGRACE DO SVÉ VLASTI	54
12.5	SHRNUTÍ VÝZKUMNÉ ČÁSTI	56
ZÁVĚR		58
SEZNAM ZKRATEK		60
BIBLIOGRAFIE		61
PRAMENY		61
LITERATURA		61
INTERNETOVÉ ZDROJE		64
PŘÍLOHY		65

Úvod

Existenci řecké komunity v České republice dal vzniknout nestabilní politický vývoj v Řecku po 2. světové válce. Řecká občanská válka, jejíž příčinou byl vnitropolitický boj o moc, vyhnala ze severního Řecka obrovský počet tamních obyvatel, kteří posléze našli útočiště v zemích tehdejšího východního bloku. Jednou z nejvýznamnějších hostitelských zemí se stalo Československo, které poskytlo materiální zabezpečení několika tisícům Řeků.

Ústředním tématem práce jsou individuální osudy řeckých pamětníků, na nichž se zrcadlí příčiny konsolidace a potřeby řecké menšiny u nás. Tito narátoři přijeli do Československa v letech 1948-1949 v rámci nucené řecké emigrace a nyní pobývají na Bruntálsku, které se společně např. s Ostravskem a Prahou stalo z nejrůznějších důvodů¹ destinací, kde je zastoupena řecká menšina do současnosti.

Výzkumným cílem práce je vylicít vztah těchto narátorů se širšími sociálními skupinami, v období od jejich příjezdu do Československa až doposud. Konkrétně pak jejich osudy v tomto období, nebo jak toto období vybraní narátoři odrážejí. K realizaci tohoto cíle jsem užila antropologického výzkumu, konkrétně narativní analýzy polostrukturovaných rozhovorů v rámci kvalitativního výzkumu, jež je typická například pro zachycení orální historie. Na základě rozhovorů s oslovenými narátory ve své práci zkoumám, jak vnímali první okamžiky v Československu, zdali se jim podařilo zachovat si řeckou identitu, a jak se stavěli k reemigraci, tj. možnému návratu zpět do své domovské vlasti. Jedním z hlavních bodů, kterými se zabývám, je, v jaké míře byla zachována řecká identita, tzn. jaká je míra zachování jejich původního jazyka – řečtiny, ale také zvyků a tradic, jež si s sebou přinesli do nového prostředí. Část, která zkoumá zachování míry řecké identity je pro obor antropologie dle mého názoru nejnósnější.

Protože se jedná o empirickou práci založenou na vlastním antropologickém výzkumu, je práce členěna na dvě části. V první, teoretické části, se věnuji teoretickým východiskům a pojmům, konkrétně řecké občanské válce, jejíž průběh a výsledek je velmi důležitý jakožto politická příčina samotné emigrace. Dále se zabývám putováním a příchodem řeckých emigrantů na československé území a jejich následným usazováním v nové vlasti. V závěru teoretické části jsou nastíněny vztahy (obzvláště ty diplomatické) mezi Českem a Řeckem a rozhodnutí obou vlád uvedených států, které přímo, či nepřímo,

¹ Např. díky umístování řeckých emigrantů do pohraničí, kde pobývají dodnes.

řecké obyvatelstvo žijící u nás ovlivňovalo. Všechny tyto informace jsou nutné k pochopení problémů řeckých emigrantů a jejich následných životních peripetií.

V praktické části plním cíl výzkumu - na základě výpovědí narátorů, ať již reflektovaných v předvýzkumu formou analýzy rozhovorů publikovaných jinými výzkumníky, tak také mnou získaných a analyzovaných v hlavní části výzkumu se snažím pokud možno plnohodnotně vystihnout základní problémy spojené s konsolidací řecké menšiny v Československu a úskalí, která provázela Řeky v prvních letech emigrace i po trvalém usazení v nové vlasti. Práce chce přispět k poznání procesu začleňování řecké menšiny do většinové společnosti a také upozornit na přirozené zachovávání řecké identity a tedy národní jinakosti v naší společnosti.

Prameny a literatura

Literatura, která nás zavede do historických souvislostí, se opírá zejména o díla našeho předního balkánologa Pavla Hradečného, který se specializuje na tematiku dějin Řecka. V jeho publikaci *Dějiny Řecka* nalezneme podrobné informace o řecké občanské válce. Další významná publikace k tomuto tématu a z jeho dílny, je nazvaná *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)* pojednává o příchodu řeckých dětí, tvorbě dětských domovů pro tyto děti a o prvních letech řecké emigrace u nás.

V posledních letech také vzniklo mnoho odborných monografií k tématu řecké emigrace, ze kterých jsem také čerpala. Například rozsáhlá práce *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*, napsána Antulou Botu a Milanem Konečným, ve které nalezneme rozličné informace. Pro mě byla však nejvíce přínosnou díky seznamu všech dětských domovů na Československém území a jejich mnohdy velmi detailnímu popisu. Další důležitou publikací je disertační práce Konstatina Tsivose - *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. Jedná se o historickou studii, která seznamuje se vznikem a formováním řecké emigrace v Řecku jak z politického hlediska, tak z hlediska socio-kulturního.

Kromě monografií je k tomuto tématu napsána spousta odborných článků, které se staly v mé práci velice užitečnými, vzhledem k rozpětí zájmů, které zahrnují. Od vzniku řecké emigrace, přes jazykovou problematiku emigrantů, až k tradicím a zvykům zmiňovaných osob. Mohu zmínit například článek *Řecká národnostní menšina v České republice dnes* napsán Jaroslavem Otčenáškem, nebo článek „*Až bude v Řecku mír,*

vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty napsán Mariánem Slobodou.

Práce obsahuje i vlastní výzkum provedený metodou orální historie, což je kvalitativní metoda, kterou nejčastěji využívají humanitní vědy jako historie, sociologie, kulturní antropologie, etnografie, aj. Problematiku této metody a jejích metodických postupů ve svých příručkách kvalitně zpracoval Miroslav Vaňek. Při výzkumu v této bakalářské práci mi jako hlavní pramen sloužilo šest vlastních rozhovorů, jejichž přepis můžete nalézt na DVD příloze.

Kromě výše uvedených publikací můžeme nalézt i mnoho diplomových a bakalářských prací na toto téma, jsou však oproti mé práci spíše teoretické a zaměřené na historické příčiny řecké emigrace, nebo na tradice řeckých emigrantů.

1 Řecká občanská válka

Nejprve bych ráda nastínila vnitropolitické a historické příčiny emigrace² řeckých občanů do exilu, přičemž pojednání o řecké občanské válce je důležité z důvodu, jedná se o hlavní příčinu řecké emigrace, kterou se v této práci zabývám. Jednalo se o jeden z nejtragičtějších konfliktů, který se na řeckém kontinentě toho století odehrál, zahynulo zde 70 000 – 150 000 osob a počet emigrantů, kteří odešli z Řecka se vyšplhal na 80 000 – 100 000 osob. Hlavní fáze se uskutečnila od roku 1946 – 1949, ale předcházeli ji i významné události, které trvaly již od roku 1943.³

Příčinou této války bylo soupeření dvou politických stran. První z nich byla **Komunistická strana Řecka (KKE)**. Tato strana 27. září 1941 utvořila s pomocí levicově orientovaných tří menších stran **Národněosvobozenickou frontu – EAM**. Její nejdůležitější složkou se záhy stala **Řecká lidová osvobozenická armáda – ELAS**, která byla zřízena 16. února 1942. Mimo EAM se v okupovaném Řecku tvořily také pravicové instituce a shromáždění odbojového charakteru. Od září 1941 byla jednou z nich **Národní republikánská řecká liga - EDES**, neboli budoucí největší nepřítel fronty EAM.⁴

1.1 První a druhé kolo občanské války

K **prvnímu kolu** války došlo v období 1943-1944, tedy v období, když bylo Řecko ještě okupováno německými vojsky. Došlo k **prvnímu otevřenému ozbrojenému konfliktu** mezi EAM a EDES, který trval 5 měsíců a měl pozitivní dopad pouze pro německé fašisty. Právě proto se obě strany dohodly, že budou boje koncentrovat pouze na okupanty, jejichž odchod na podzim 1944 ukončil tuto část války.⁵

Po odchodu Němců z Řecka se podařilo Řekům zformovat dočasnou vládu, kde byli zastoupeni i komunisté, avšak **druhé kolo** občanské války přišlo záhy. Zapříčinil jej spor o demobilizaci dosavadních odbojových vojenských formací a základní myšlenka o vytvoření celonárodních ozbrojených sil, které měly být vytvořeny hlavně z pravicových

² Pojem **migrace** znamená prostorovou mobilitu, tedy „pohyb osob, skupin nebo větších celků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru s přechodnou nebo trvalou změnou místa pobytu.“ – viz. DRBOHLAV, D. a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsem, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: SLON, 2010. 1. vyd. s. 159.

³ HRADEČNÝ, Pavel. Zdrženlivý internacionalismus: Občanská válka v Řecku a československá materiální pomoc Demokratické armádě Řecka. *Soudobé dějiny*. 2003, roč. 10, 1-2, s. 58-92.

⁴ HRADEČNÝ, Pavel et al. *Dějiny Řecka*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 434-436. Dějiny států.

⁵ Tamtéž, s. 434.

vojenských složek. Komunisté se snažili o kompromis, ten byl však ze strany vlády i Velké Británie zamítnut a došlo tak k demisi z vlády šesti představitelů EAM a svolání protestní **demonstrace na 3. prosince 1944**. Proběhla na athénském náměstí Syntagma, které se následně zapsala jako **dějiště krvavých událostí**, kdy do davu neozbrojených účastníků zahájila policie střelbu. Posléze nastal ozbrojený konflikt mezi jednotkami ELAS a nově pravicovými složkami vytvořenou policií. Tato **Bitva o Athény**, označovaná také jako *Dekemvriana* (Prosincové události) dopadla velmi neblaze pro komunistické síly, které byly pravicovými silami s pomocí britských vojsk tvrdě poraženy. Mír měla zajistit **Varkizská dohoda**, která slibovala komunistům přijatelné podmínky i pro poraženého.⁶

„Povarkizské období“ však mělo k mírovému zacházení velmi daleko – přibýlo politicky motivovaného teroru ze stran militantních skupin, které nebraly ohled na žádné dohody. V této době se navíc po svém návratu z koncentračního tábora Dachau postavil do čela komunistů **Nikos Zachariadis**⁷, který se nebál využít kromě legálních metod politického boje i násilí.⁸

1.2 Třetí kolo občanské války

Hlavní fáze občanské války, která se odehrávala v letech 1946-1949. O nadcházející události se postaraly zejména **volby** ze dne 31. března 1946, které jednoznačně **vyhrála pravice**. Ta začala razit politiku směrem proti komunistům, ale i socialistům a liberálům. Tisíce členů levice bylo odesláno a uvězněno na nejpustší ostrovy v Řecku, nebo do koncentračních táborů v rámci vnitřního exilu. Tato rozhodnutí nebyla často ani vydána soudem.⁹

Od jara roku 1946 začaly vznikat malé partyzánské oddíly ukryté v horách pod tajnou taktovkou Komunistické strany. Záhy po vzniku generálního štábu se začaly tyto jednotky nazývat **Demokratickým vojskem Řecka – DSE** a jejich hlavním nepřítelem byl „bílý teror“ v podobě monarchistické armády. Ze začátku bylo DSE velice úspěšné, během roku 1947 obsadilo přibližně polovinu řecké země, především pak obtížně dostupné horské terény. Právě zde pak vytvořili **Prozatímní demokratickou vládu Řecka – PDKE**, kterou

⁶ HRADEČNÝ, Pavel et al. *Dějiny Řecka*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 451-462. Dějiny států.

⁷ Více o této jedné z nejdůležitějších postav občanské války v Řecku: RUSSELL, Jesse a Ronald COHN. Nikos Zachariadis. Florida (Spojené státy americké): Bookvika publishing, 2012. 96 s.

⁸ IATRIDES, J. O. (2005): Revolution or Self-Defense? Communist Goals, Strategy, and Tactics in the Greek Civil War. *Journal of Cold War Studies*, sv. 7, č. 3, Summer, s. 3–33.

⁹ TSIVOS, Konstantinos. Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. s. 42. Teritoria; sv. 12.

ze zákulisí ovládal Nikos Zachariadis. Přesně tato vláda rozhodla o budoucím přesunu vybraných řeckých dětí do zahraničí.¹⁰

Reakcí monarchistické vlády byl zákaz činností KS Řecka i fronty EAM. Osoby, které k těmto útvarům tíhly, pak byly **terorizovány, pronásledovány a dokonce trestány smrtí, či doživotním vězením**. Občané byli kontrolováni ze všech stran. Pokud pracovali ve státní sféře, chtěli cestovat, či studovat vysokou školu, museli se prokázat *potvrzením o společenském smýšlení*, které vydávali policejní orgány. Na severu Řecka však začaly nastávat i **vnitřní problémy**, kvůli nedostatku materiálních a lidských zdrojů se DSE uchýlovala k **útokům na vesnice a zbylé obyvatelstvo „svobodného Řecka“**. Dále se v armádě **zvyšoval počet žen na úkor mužů** (které v roce 1948 představovaly 25% bojovníků) a **mládeže na úkor zkušených stoupenců**.¹¹

Athénský režim začal postupně odstraňovat partyzány z horských oblastí a v létě 1949 pak už partyzánům zůstaly pouze dvě poslední základny v pohoří Grammos a Vitsi. Základna **Vitsi** nacházející se poblíž řecko-jugoslávským hranicím byla zlikvidována jako první – za tento počín nařkli řečtí komunisté jugoslávské spojence za poskytnutí pomoci řeckým vládním vojskům. Ti pobouření tímto výrokem uzavřeli ke dni 10. července 1949 jugoslávské hranice.

Poslední boj občanské války se uskutečnil v srpnu 1949 na **území pohoří Grammos**, které leží u albánsko-řeckých hranic, kdy mezi sebou strhly boj výrazně nevyvážená vojska. Na jedné straně DSE v počtu přibližně 12 tisíc mužů a žen proti vládním jednotkám, které byly v početní i zbrojní převaze (přibližně 5 krát více vojáků). Zjevně neřešitelná situace se stala pro řízení DSE důvodem k **vyhlášení evakuace**, kterou společně s **partyzány** podstoupili také jejich **příbuzní a váleční zajatci**, poslední bojové jednotky opustili řecké území z 30. na 31. srpna 1949. Tato válka tedy skončila definitivní porážkou komunistů, kteří však prohru oficiálně přiznali až v říjnu roku 1949.¹² Více k dopadům řecké občanské války, zejména pro řecké emigranty, kteří se usadili v Československu, se dozvíte v následující kapitole „Odchod z rodné vlasti“ a ve výsledcích mého výzkumu.

¹⁰ HRADEČNÝ, Pavel. *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000. s.25-26 - (Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR., 6)

¹¹ HRADEČNÝ, Pavel et al. *Dějiny Řecka*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 472. Dějiny států.

¹² Tamtéž s. 476.

2 Odchod z rodné vlasti

Občanská válka v Řecku neměla dopad pouze na vyvíjení událostí v samotné zemi, ale také v mnoha jiných státech. Nejprve zdánlivě neměla s Československem co dočinění, to se však v průběhu dění změnilo a následkem této války pro Československo bylo **přijetí asi 4200 dětí** evakuovaných v letech 1948-1949 ze severních oblastí Řecka a přijetí **asi 8200 dospělých řeckých politických uprchlíků**, kteří byli na straně poražených, a hrozila jim v Řecku perzekuce.¹³

2.1 Emigrace řeckých dětí do Československa

Tento odsun je v literatuře interpretován rozmanitými způsoby. O osudu tisíců dětí rozhodla „horská vláda“ v roce 1947, kdy je nechala vyslat z oblastí, které držela pod kontrolou, do relativně klidných spřátelených lidově demokratických zemí jako je Jugoslávie, Maďarsko, Rumunsko, Polsko a zejména Československo. Monarchistická vláda v Aténách se totiž snažila izolovat horské oblasti a to mělo za důsledek, že tato zóna byla bombardována leteckými nálety a dále byla pustošena vojenskými složkami pravicové vlády. Bylo velice složité udržet v těchto severních horských oblastech zásobování potravinami a vodou, toto území se tedy stalo kvůli partyzánským bojům téměř neobyvatelným. To vše bylo důvodem pro vystěhování dětí za hranice Řecka.¹⁴ Je však nutno podotknout, že se objevují v literatuře informace o neoficiálních úmyslech stranického vedení PDKE ohledně odsunu řeckých dětí. Komunistická armáda trpěla nedostatkem rezerv, proto bylo v plánu odsunuté děti vychovávat v duchu komunistické ideologie, aby se v budoucnu mohly zapojit do boje proti pravicové vládě a staly se schopnými bojovníky.¹⁵

Opatření vyslání dětí do zahraničí je datováno do roku 1947 a **mělo být pouze dočasné**. PDKE se obracela na spřátelené země východního bloku a diplomaticky připravovala přijetí tisíců řeckých dětí těmito zeměmi. Organizace požádaných

¹³ HRADEČNÝ, Pavel. *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000. s. 24 -37. (Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR., 6).

¹⁴ SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty*. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 4, s.114-115.

¹⁵ TSIVOS, Konstantinos. *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. 277 s. Teritoria; sv. 12. s. 44.

demokratických států vyslovily souhlas a rozhodly se o řecké děti postarat. V letech 1948-1950 odešlo ze severního Řecka **25 tisíc dětí ve věku několika měsíců až 14 let.**¹⁶

2.1.1 Trasa cesty

Dle výše zmíněných poválečných událostí se lidové výbory osvobozených horských oblastí ujaly realizace odchodu dětí. Od března 1948 členové místních lidových samospráv obcházeli vesnice a přesvědčovali rodiče o nutnosti odchodu jejich dětí za hranice země.¹⁷ Rozhodnutí ve většině případů náleželo matkám, jelikož muži se účastnili přímých bojů. Děti byly shromažďovány ve vesnicích do skupin a tyto skupiny se vydávaly pěšky či nahodilými dopravními prostředky přes hory k hranicím. Tyto děti v doprovodu mála dospělých čelily těžkému terénu, nedostatku potravin, vody a náletům letadel. Děti musely ujít mnohdy i více než 35 kilometrů a to zejména v noci, jelikož přes den se schovávaly před pravicovými vojenskými oddíly. Byly zvoleny 3 hlavní směry putování dětí.:

První skupina směřovala přes **Řecko-Bulharské** pomezí do Rumunska a posléze přes Maďarsko, Slovensko až na Moravu. Tito severní sousedi Řecka vyjádřili podporu a stali se první zastávkou na útěku dětí. Přesto, že se tyto země potýkaly s vlastními důsledky války a jejich prostředky byly značně omezené, poskytly dětem alespoň základní živobytí. Uprchlíci, kteří přešli severní hranice do Bulharska, našli útočiště ve **sběrných táborech**, kde jim byl zajištěn transport do dalších zemí. Pro většinu dětí se delší zastávkou stal až pobyt v Rumunsku, kde byly zřizovány provizorní dětské domovy, kde děti mohly pokračovat ve vzdělávání, ačkoliv byly učeny pouze neprofesionálními učiteli. Obdobné podmínky byly také v Maďarsku.¹⁸

Druhá skupina mířila do tehdejší **Jugoslávie**, potom do Maďarska a do ČSR. První zastávkou dětí byla jugoslávská svazová republika Makedonie. Josip Broz Tito, jugoslávský vůdce, projevoval podporu PDKE a nechal na území Jugoslávie zřídit uprchlické tábory. Dokonce **přenechal emigrantům opuštěnou vesnici Buljkes**, avšak děti zde žily v těžkých podmínkách hladu a strádání. Po **rozklížení řecko-jugoslávských**

¹⁶ TSIVOS, Konstantinos. *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. 277 s. Teritoria; sv. 12. ISBN 978-80-7363-404-9, s. 45.

¹⁷ KRÁLOVÁ, Kateřina, TSIVOS, Konstantinos. *Vyschly nám slzy....* Praha: Dokořán, 2012, ISBN 978-80-7363-416-2, s. 33.

¹⁸ Tamtéž.

vztahů však muselo několik tisíc řeckých emigrantů Jugoslávii opustit a zamířili transporty přes Maďarsko do ČSR.¹⁹

Třetí skupina mířila do **Albánie**, kde byli naloženi na loď a ta je odvezla přes Gibraltar až do Polska. Prostředky Albánie na pomoc dětem byly velmi omezené. Děti byly řazeny do nově vytvořených pečovatelských zařízení nebo se o ně starali přímo vesničané. Po příchodu dalších dospělých emigrantů byly převáženy lodními transporty do Polska. Nákladní lodě, které děti vezly, musely být důkladně maskovány, jelikož se na moři setkávaly s leteckými nálety britských ozbrojených sil. V Polsku děti trávily čas v dětských domovech a po nějaké době byly odeslány transportem, ve většině případů vlakovým, do ČSR. Byla také vedena rozsáhlá evidence, která po skončení občanské války v Řecku napomohla rodičům, kteří se rozhodli emigrovat a své děti najít.²⁰

2.1.2 Orgány zaštiťující přijetí a péči o řecké děti

V mezidobí byly v cílových zemích formovány **organizace**, které měly zajistit jejich přijetí, zejména **EVOP** (Epitropi Voithias ja to Pedi). Jednalo se o Komisi pro pomoc dětem se sídlem nejprve v Budapešti a posléze v Bukurešti. Její členové byli pedagogové a různé řecké osobnosti žijící za hranicemi Řecka. Předsedou se stal významný a světoznámý řecký profesor Petros Kokkalis. Výbor EVOP spolupracoval s úřady a organizacemi jednotlivých zemí a dohlížel na zabydlování dětí, jejich život a vzdělávání. Dodával také do jednotlivých zemí dětem řecké učebnice a literaturu. Tento výbor „Pomoci dítěti“ organizoval poskytování nezbytné péče dětem v hostitelských zemích ve spolupráci s jednotlivými vládními orgány za velkého **příspěví Červeného kříže**. Tato organizace se však v Československu v roce 1955 rozpadla a nahradily ji **školské komise**.²¹ I v Československu vznikaly různé podpůrné organizace. Nejvýznamnější byla **Československo-řecká společnost**, která byla založena již roku 1946 ministerstvem informací. Ta jednala na popud obecné výzvy Spojených národů na pomoc řeckým dětem.

2.2 Emigrace dospělých emigrantů do Československa

Emigrace dospělých proběhla později, než emigrace dětí. Na popud blížící se porážky DSE proběhlo dne 13. června 1949 v Praze setkání představitelů československé a řecké komunistické strany, kde Řekové vznesli požadavek, zdali by Československo

¹⁹ KRÁLOVÁ, Kateřina, TSIVOS, Konstantinos. *Vyschly nám slzy....*Praha: Dokořán, 2012, ISBN 978-80-7363-416-2, s. 36.

²⁰ Tamtéž.

²¹ PAPADOPULOS, Lysimachos. *Děti bouře*. Praha: Nemesis, 1998, str.103.

přijalo čtyři až pět tisíc řeckých běženců a zda by jim byly přiděleny dvě vesnice, kde by žili jako „samoživitelé“. Československo požadavku vyhovělo, avšak za svých vlastních podmínek, přičemž příchod dospělých emigrantů byl řízen opět Československou-řeckou společností.²²

První řecký transport dorazil 30. srpna roku 1949 do pohraniční stanice Štúrovo, kde byli také běženci zaevidováni. Pocházeli z jugoslávské vesnice Buljkes, odkud byli Řekové nuceni odejít kvůli rozpadajícím se vztahům mezi jugoslávským představitelem Titem a vedením řecké komunistické strany. Zachariadis se tedy rozhodl o rozpuštění výše zmíněné vesnice a přesunu jejího obyvatelstva do ostatních spřátelených států. Tento transport čítal 1221 osob (340 mužů, 406 žen a 475 dětí).²³ Ze stanice Štúrovo po nezbytných úkonech zamířili emigranti do karanténního tábora v Lešanech u Benešova, odkud byli rozvezeni do nemocnic a děti do již zaběhlých dětských domovů. V následujících dnech, konkrétně 2. září, dorazil do Lešan druhý transport běženců v počtu 1200 osob (547 mužů, 509 žen a 77 dětí). Práceschopní jedinci byli po vstupních prohlídkách začleněni do pracovního procesu, ti ostatní byli umístěni do rekonvalescenčních zařízení. 7. září 1949 dorazil třetí transport, jednalo se 1172 osob, většinou dospělých příslušníků DSE. Následovaly ještě další čtyři méně početné transporty z Jugoslávie a Albánie. Dle statistik z prosince roku 1949 čítaly tyto transporty celkem 7 635 osob. Počátkem roku 1950 Československo přijalo poslední skupinu řeckých běženců z Bulharska, kteří byli začleňováni do řecké komunity, která na sklonku roku 1950 čítala bezmála 12 100 osob.²⁴

2.3 Etnické složení řeckých běženců

Národnostní složení běženců bylo velice pestré, jednalo se o nejen národnostní, ale i jazykovou a kulturní mozaiku. Asi 70% emigrantů se hlásilo k řecké národnosti, dalších 28% se označovalo za Slavomakedonce.²⁵ Tato majoritní skupina běženců užívala řeckého jazyka, až na některé výjimky makedonského etnika, které hovořily jedním z makedonských dialektů. V emigraci byly zastoupeny v malém množství i další etnické skupiny. Jednalo se zejména o Arumuny (Vlachové), tzn. příslušníci kočovného

²² KRÁLOVÁ, Kateřina, TSIVOS, Konstantinos. Vyschly nám slzy.... Praha: Dokořán, 2012, s. 38.

²³ PAPADOPULOS, Lysimachos. *Den návratu*. Praha: Nemesis, 1999. s. 174.

²⁴ Tamtéž, s. 175.

²⁵ Jednalo se o slovanské obyvatelstvo severního Řecka, které se v době občanské války angažovalo v komunistickém vojsku DSE pod vidinou autonomie či odtržení od řeckého státu.

pasteveckého kmene, hovořícího arumunským dialektem, dále několik desítek sefardských Židů a minimální počet muslimské komunity z řecké Thrákie hovořící turecky.²⁶

3 Cílová destinace Československo

Po mnohdy náročné trase se řečtí uprchlíci dostali do svého budoucího domova. Transporty uprchlíků přijížděly do Československa především vlaky, cílovou stanicí byly **záchytné stanice na Moravě**, zřídka v severních Čechách. První takový transport zamířil do **karanténní stanice v Mikulově**, vlak dne 23. dubna 1948 přivezl 769 dětí ve věku 1 až 14 let. Děti přijely zcela **bez prostředků, bosé, v rozedraném oblečení a byly zcela odkázány na československou pomoc**. Druhá příchozí skupina čítající 805 uprchlíků byla přijata záchytnou stanicí ve Všebořicích u Ústí nad Labem a to 7. května 1948. Krátce po druhé skupině přijala stanice v Mikulově dalších 412 osob. Během let 1948-1949 přijalo Československo 3875 dětí.²⁷ Ojedinele byly děti doprovázeny svými matkami. Po nedlouhém pobytu v záchytných stanicích, kde byly děti odšívány a podrobeny lékařským prohlídkám, byly rozmístěny do předem určených dětských domovů či ozdravoven, zejména na severní Moravě, ve Slezsku a severovýchodních Čechách.²⁸ Pro potřeby dětí byly vyčleněny mnohá **lázeňská zařízení, zámky a klášterní objekty**. V roce 1950 existovalo **50 dětských domovů pro řecké děti**. Dle tehdejších právních předpisů bylo nutné, aby příslušné národní výbory vydaly každému dítěti „*Prozatímní potvrzení totožnosti pro děti z Řecka*“²⁹. Záštitu nad těmito dětmi převzala Československo-řecká společnost společně se Svazem žen a Československým svazem mládeže. **Pomocnou ruku projevila i velmi dobře informovaná veřejnost**, která zaujala k občanům, především pak k dětem, vřelý postoj a vytvořila ideální podmínky pro zachování své řecké totožnosti a následné integrace do české společnosti. Lidé nabízeli jak vlastní pomoc, tak ošacení a potraviny.³⁰

²⁶ SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty*. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 4, s. 116-119.

²⁷ HRADEČNÝ, Pavel. *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000. s. 25 - (Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR., 6),

²⁸ Tamtéž, 27.

²⁹ BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005. s. 41.

³⁰ TSIVOS, Konstantinos. *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. s. 48. Teritoria; sv. 12.

3.1 Osídlování pohraničí

O rozmisťování Řeků se starala KKE společně s KSČ, které měly sídlo v Praze. V září 1949 začaly operace s přípravou pohraničních vesnic, které byly zvoleny kvůli následujícím důvodům:

1) Většina emigrantů pocházela ze severu Řecka, kde byl hornatý terén. Tito lidé pak měli hojně zkušenosti zejména v oblasti zemědělství a chovu dobytka. Tehdejší komunističtí předáci vyslovili přání, aby byli emigranti umístováni do oblastí podobného typu, na které byli zvyklí ze své staré vlasti.

2) Pobyt řeckých emigrantů byl zprvu zamýšlen jako přechodný a KKE trvala na izolování řeckého obyvatelstva od českého. Zvolené skupiny vesnic se nacházely v izolovaných horských oblastech, což vyhovovalo bezpečnostním kritériím této akce.

3) O tři roky dříve byli z těchto oblastí odsunuti sudetoněmečtí obyvatelé, proto zde byl dostatek ubytovacích možností. V těchto oblastech byl i nedostatek pracovních sil.³¹

Řečtí emigranti byli ze záchytných zařízení postupně přemísťováni do spádových, předem vybraných okresů. Hlavními oblastmi pro umístování Řeků byla severní Morava společně se severními a východními Čechami. Nejexponovanějšími okresy pro severní Moravu se staly okresy Jeseník, Bruntál a Šumperk. Dbalo se také na prosbu, aby mohli Řekové žít společně s občany z původní lokality. Práceschopní jedinci zde měli být začleňováni do pracovního procesu, a byly jim poskytovány vyklizené příbytky. Nejdříve museli emigranti žít ve společných ubytovnách, později pobývali jednotlivé rodiny odděleně, svobodní či samotní jedinci žili ve dvou až tříčlenných skupinách. V těchto okresech byly zřizovány výbory řecké samosprávy, které plnily funkci podobnou úloze jednotlivých stranických výborů KSČ. Tyto výbory pak zpočátku měly kontrolovat řecké obyvatelstvo, aby se volně nestěhovalo a mělo na starost také registraci sňatků.³²

Řecká menšina³³ v okrese Bruntál je jednou z nejvýznamnějších u nás a hraje důležitou roli ve všech oblastech života. Osídlování této oblasti započalo na podzim roku 1949 a rozšířilo se téměř do všech vesnic a měst okresu. V celé oblasti našlo svůj nový domov téměř 5000 osob, přičemž 3000 osob přímo v Krnově.³⁴

³¹ TSIVOS, Konstantinos. *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. s. 56. Teritoria; sv. 12.

³² BOTU, Antula. Řecká etnická skupina v Československu. *Český lid*, 1982, roč. 69, č. 1, s. 47.

³³ Řeckou menšinu můžeme považovat za tzv. **etnickou menšinu**, což je "skupina, jež nemá politickou převahu a existuje jako etnická kategorie". viz. ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 339.

³⁴ PAPADOPULOS, Lysimachos. *Den návratu*. Praha: Nemesi, 1999. s. 223-225.

Druhá migrační vlna v rámci České republiky nastala v druhé polovině padesátých let, kdy se řecké obyvatelstvo začalo stěhovat z vesnic do větších měst. Např. Liberec, Plzeň, Pardubice, Hradec Králové, Brno, nejvíce pak do Prahy.³⁵

4 Česko – řecké (diplomatické) vztahy

Tato kapitola popisuje česko-řecká rozhodnutí vlád, oficiální i neoficiální, která ovlivňovala životy řeckých emigrantů, jak na našem území, tak v rodné vlasti. Oficiální vztahy těchto zemí se po 2. sv. válce zamrazily. Československo, které bylo pod vlivem Sovětského svazu, neobnovilo svůj zastupitelský úřad v Athénách a omezilo své styky s pravicovou řeckou vládou.³⁶ Československá vláda ale **tajně podporovala řecké komunisty** - jednalo se o tzv. „*bratrskou pomoc řeckému lidu*“. První žádost o materiální a finanční pomoc už přišla zřejmě v roce 1946 ze strany Nikose Zachariadise, žádosti bylo vyhověno a byla tak odeslána první zásilka, která obsahovala rozmanité produkty. Tyto předrevoluční dodávky byly financovány **tajně ze zdrojů KSČ**, nebo **viditelněji ze sbírek**, které pořádaly různé spolky a organizace, které byly solidární vůči řeckému lidu. Tyto aktivity byly spojovány s propagandistickou kampaní, která osočovala Velkou Británii a Spojené státy americké. V druhé fázi pomoci – od února 1948, se již **zapojoval státní aparát**, který sice neuznal Prozatímní demokratickou vládu, **ale tajně podporoval povstaleckou armádu municí, zbrojním materiálem a jinou materiální pomocí**. „*Akce Ř*“, jak byla tato podpora nazvána, byla utajena před veřejností i státními organizacemi a přístup k údajům měla pouze vybraná hrstka lidí z řad vojáků, personálu ministra vnitra a zahraničního obchodu, kteří byli úzce spjati s KSČ. Toto utajování však mělo nakonec neblahý dopad na průběh celé akce, která nebyla dostatečně rychlá a dodávala řeckým povstalcům starou výzbroj místo moderní techniky a právě proto ani nesplnila očekávání řeckých komunistů.³⁷

Kromě materiální a zbrojní pomoci pomohlo Československo Řecku, jak už jsme se dozvěděli, přijetím řeckých uprchlíků. Řecká komunita v Československu byla druhou největší skupinou z devadesáti tisíc uprchlíků, které přijaly země tehdejšího východního bloku. **Řecká vláda však na mezinárodním fóru napadla Československo a ostatní**

³⁵ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České Republice dnes. *Český lid*, 1998, roč. 85, č. 2, s. 150.

³⁶ DOSTÁLOVÁ, Růžena, OLIVA, Pavel a VAVŘÍNEK, Vladimír, ed. *Řecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. s. 126-128. Stručná historie států; sv. 3.

³⁷ HRADEČNÝ, Pavel. Zdrženlivý internacionalismus: Občanská válka v Řecku a československá materiální pomoc Demokratické armádě Řecka. *Soudobé dějiny*. 2013, 1-2, s. 75-83.

země, které přijaly řecké emigranty, že brání repatriaci zajatých příslušníků řeckého královského vojska, spolupodílí se na odvádění řeckých dětí a **pomáhají řeckým komunistům připravit nové svržení vlády v Řecku**. Ačkoli byly vztahy na oficiální úrovni zastaveny, česko-řecké kulturní aktivity na území Československa pokračovaly, na filozofické fakultě Univerzity Karlovy byl v roce 1950 ustanoven studijní obor novořečtiny, který **měl připravovat učitele pro řecké děti**. Prvním docentem byl Dimitros Papas, který napsal **první učebnici češtiny pro řecké obyvatele**. Poté začaly vycházet i ve větším množství než dříve překlady novořeckých děl a docházelo také k oboustranným návštěvám umělců s pomocí uměleckých svazů.³⁸

Oficiální kontakty mezi oběma zeměmi byly **obnoveny** roku 1954, když československý zastupitelský úřad v Athénách obnovil svou činnost a byla podepsána nová československo-řecká obchodní smlouva. O 10 let později, v době liberální řecké vlády Georgia Papandrea, byly zastupitelské úřady obou států povýšeny na úroveň velvyslanectví. Společně s obnovou demokracie v Řecku to znamenalo **další uvolnění styků a řečtí emigranti u nás již mohli zažádat řeckou stranu o povolení k návratu do vlasti**, při těchto přesunech bylo smluvně řešeno i **vyplácení důchodů z československé strany**. **Repatriace probíhala v letech 1954 – 1968** ve dvou větších vlnách, kdy Československo opustilo asi 2000 osob.³⁹

V letech 1967 – 1974, kdy byla v Řecku u moci pravicová vojenská junta, se neočekávaně vztahy nepřerušily, ale odehrávaly se pouze na úrovni ekonomické a obchodní. Po pádu režimu vojenské junty nastal rychlý rozvoj československo-řeckých vztahů v podobě oficiálních návštěv státních představitelů a docházelo k podpisům různých mezistátních dohod. V roce 1979 navštívil jako první řecký premiér Konstantin Karamanlis Prahu a v letech 1976-1980 se smluvní základna bilaterálních vztahů rozrostla o několik nových dohod, např. o kulturní dohodu, smlouvu o právní pomoci ve věcech občanských a trestních, nebo o konzulární úmluvě.⁴⁰ Dále byla uzavřena v roce 1985 velmi důležitá dohoda, **kteřa poskytla Řecku ze strany Československa 24 miliónů amerických dolarů těm řeckým emigrantům, kteří se rozhodli do pěti let od**

³⁸ DOSTÁLOVÁ, Růžena, OLIVA, Pavel a VAVŘÍNEK, Vladimír, ed. *Řecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. s. 127. Stručná historie států; sv. 3.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ HLADKÝ, Ladislav a kol. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2010. s. 270-271. Práce Historického ústavu AV ČR, sv. 32.

podepsání této smlouvy vrátit do své vlasti.⁴¹ Tuto možnost využilo mnoho řeckých emigrantů, kteří se do své domoviny **vrátili po téměř čtyřiceti letech.**⁴²

Rozsáhlejší uvolnění vztahů umožnil rok 1989, došlo k velkému nárůstu turistických cest zejména ze strany Čechů, někteří příslušníci řecké menšiny toho využili ve svůj prospěch a **založili turistické kanceláře orientované na Řecko, avšak přiváděli turisty i k nám.**⁴³

V dnešní době žije v České republice dle údajů statistického úřadu 2043 českých občanů, kteří se hlásí k řecké národnosti.⁴⁴

5 Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsem popsala rozhodné historické události, které řecké emigraci předcházeli. Tyto informace jsou důležité k celkovému pochopení problematiky řecké emigrace. V první části teoretické části jsem rozebrala samotnou příčinu této emigrace – občanskou válku, kde jsem nastínila jak politickou situaci, tak problémy, se kterými se muselo obyvatelstvo (zejména levicově smýšlející) v Řecku potýkat.

V další části jsem se věnovala průběhu samotné emigrace. Nejdříve jsem uvedla informace týkající se dětské emigrace a posléze emigrace dospělých, kteří do Československa přišli zpravidla později než děti.

Poslední část se věnuje samotnému příjezdu emigrantů do Československa a jejímu následnému rozřazování, zejména do českého pohraničí. Jsou zde uvedeny i důvody, proč bylo obyvatelstvo umístováno právě tam. Co se týče dětí, většina byla umístěna v narychlo zřizovaných dětských domovech, které byly rozmístěny po celé České republice. Na konci této části rozebírám česko-řecké vztahy, zejména ty diplomatické, protože často ovlivňovaly samotné obyvatelstvo příslušející k řecké menšině u nás.

⁴¹ Jedná se o částku určenou k vyrovnání důchodů.

⁴² HLADKÝ, Ladislav a kol. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2010. s. 270-271. Práce Historického ústavu AV ČR, sv. 32.

⁴³ DOSTÁLOVÁ, Růžena, OLIVA, Pavel a VAVŘÍNEK, Vladimír, ed. *Řecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. s. 127-128. Stručná historie států; sv. 3.

⁴⁴ Tab. 152 Obyvatelstvo podle národnosti, pohlaví a podle věku. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. 2009-2011 [cit. 2014-12-06]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30715&th=&vseuzemi=null&v=&vo=H4sIAAAAAAAAAAFvzloG1ulhBMCuxLFGvtCQzR88jsTjDN7GAlf3WwcNiCREZGZjcGLhy8hNT3BKTS_KLPBk4SzKKUosz8nNSKgrsHRhAgKecA0gKADF3CQNnalBrUIBjkKNvcSFDHQMDhhqGCqCiYA_cLCiEgZGvxIGdg9_Fz__EMeCEgY2b38XZ89gIIVLxT HEP8wx2NEFJM4ZHOIY5u_t7-MJ1OIP5IdEBkT5OwU5RgH5IUB9fo4ePq4uIDtZSxhYw1yDolzXstJzEvX88wrSU1PLRJ6tGDI98Z2CyYGRk8G1rLEnNLUiiGAYQ6v9LcpNSitjVTZbmnPOhAmAjq44D8QIDDwAK10C_KF2coe4ugU6uPtWMLA4eni6hcSEAZ0FntwgHOQoalRBQB1CcQIWwEAAA..&void=

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 Metoda předvýzkumu

Jako metodu hlavního výzkumu jsem si vybrala pro práci s narátory metodu polostrukturovaných řízených rozhovorů, nicméně abych si **pro ně zvolila správné oblasti zájmu, rozhodla jsem se zorientovat v rámci svého předvýzkumu v dané problematice a vytýčit si okruhy, na něž se budu dotazovat, pomocí získaných kategorií z předvýzkumu.** Pro předvýzkum jsem využila informace, které poskytuje digitální archiv *Paměti národa*⁴⁵, kde je k dispozici 46 životopisů řeckých emigrantů, popřípadě jejich potomků. Rozhovory v digitálním archivu Paměti národa vznikly v rámci projektu „**Sixty Years After. Memory of Greek Civil War Refugees in Czechoslovakia, 1949-2009**“⁴⁶, realizovaného institucí: **Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií.**

Údaje poskytující výše uvedená instituce, jsem podrobila kvalitativní obsahové analýze, konkrétně pomocí **otevřeného kódování**.⁴⁷ Což znamená, že jsem text rozdělila na jednotky dle významu a existujícím jednotkám jsem přiřadila určité kódy. Dále jsem tyto kódy podrobila systematické kategorizaci, tzn., seřadila jsem je podle podobnosti, nebo podle jiného vnitřního kontextu a rozřadila do jednotlivých kategorií. Vznikl tak hierarchický systém, jehož výsledek můžete vidět v příloze této práce. Příslušné kategorie mi vyčlenily problémové okruhy, na které jsem se narátorů následně ptala.

7 Výsledky předvýzkumu

Pamětníci z uvedeného archivu se narodili v letech 1927-1972, dle odborné literatury se dají emigranti rozdělit do tří věkových skupin:

- 1) První generace – řečtí emigranti, kterým bylo po příchodu do Československa více než 14 let

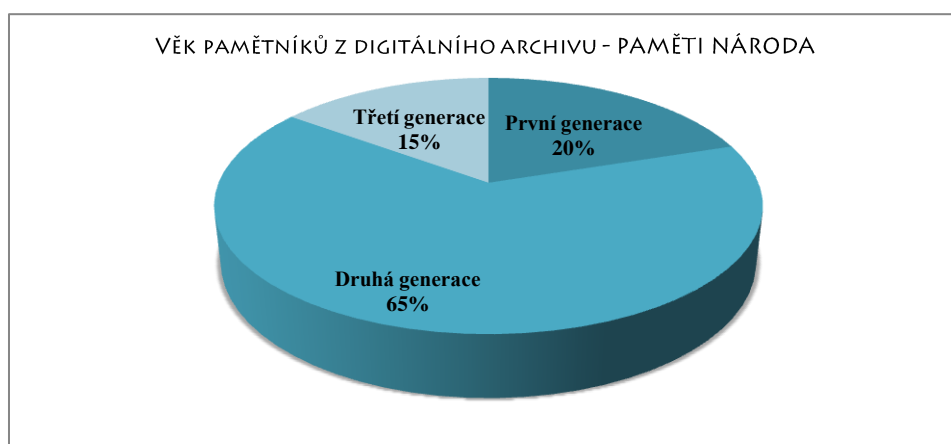
⁴⁵ „Jde o rozsáhlou sbírku vzpomínek pamětníků, budovanou po celé Evropě jednotlivci, neziskovými organizacemi, školskými a vzdělávacími, státními a příspěvkovými institucemi, kteří chtějí své nahrávky, texty, fotografie a archivní dokumenty sdílet, porovnávat, vyhodnocovat a společně nad nimi diskutovat.“ Více informací o tomto digitálním archivu naleznete zde: POST BELLUM. Paměť národa [online]. 2000 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/>

⁴⁶ Více o tomto projektu zde: Projekt: Sixty Years After. Memory of Greek Civil War Refugees in Czechoslovakia, 1949-2009. POST BELLUM. Paměť národa [online]. 2000 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/project/detail/id/22>

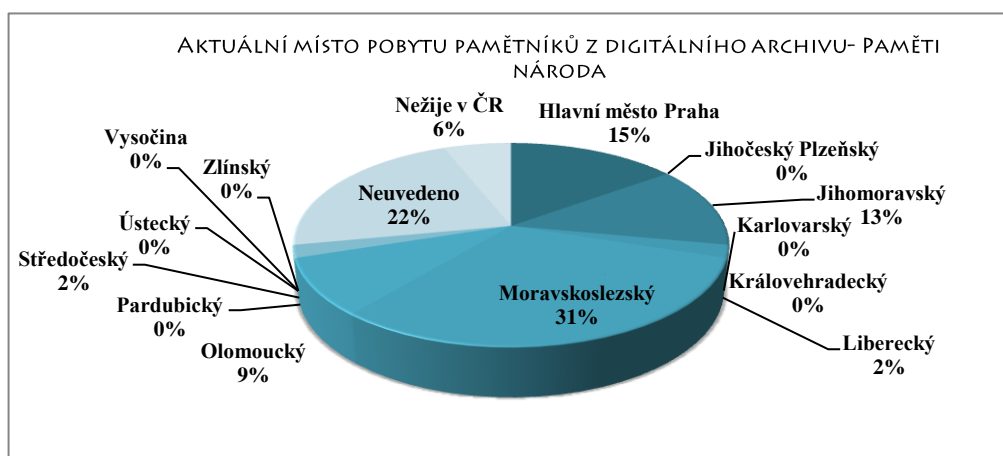
⁴⁷ Více o otevřeném kódování v: HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. S. 247.; ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 211.

- 2) Druhá generace – řečtí emigranti, kterým bylo v době příchodu méně než 14 let a také ti, kteří se narodili řeckým rodičům během emigrace, nebo krátce po příjezdu
- 3) Třetí generace – potomci řeckých emigrantů, zejména z druhé generace, narození již na území Československa a to v 60. - 80. letech 20. století ⁴⁸

Nejpočetněji je v archivu zastoupena druhá generace – konkrétně 65% z výše uvedených pamětníků. To je však logické, protože většina lidí z první generace se vrátila zpátky do Řecka, nebo jsou vzhledem k vysokému věku indisponováni zdravotními důvody, či zesnuli. Navíc se lidé z první generace často ani nenaučili dobře česky⁴⁹, proto není možné dělat s nimi rozhovory bez znalosti řeckého jazyka, nebo bez překladatele.

Dále je u většiny pamětníků uvedeno i **místo aktuálního pobytu**, přičemž nejvíce pamětníků žije v Moravskoslezském kraji, poté v Praze a na třetím místě je kraj Jihomoravský.

⁴⁸ KRÁLOVÁ, Kateřina, TSIVOS, Konstantinos. *Vyschly nám slzy....* 1. vyd. Praha: Dokořán, 2012, 335 s. ISBN 978-80-7363-416-2.

⁴⁹ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České Republice dnes. *Český lid*, 1998, roč. 85, č. 2, s. 153.

Při analýze jednotlivých životopisů z Paměti národa mi vyšly **kategorie**, které zde stručně okomentuji. Samotný výsledek - hierarchický systém kódů a jim nadřazující kategorie, můžete nalézt v příloze. Později se těmito kategoriemi budu inspirovat v hlavním výzkumu.

- **„Řecké kořeny“** - zde se dozvíme, z jaké části Řecka pamětníci pocházeli. Předvýzkum ukazuje, že většina uvedených osob pocházela ze severního Řecka, což se shoduje i s informacemi z odborné literatury. Jsou však i případy, kdy se narodili během emigrace, konkrétně v záchytném táboru v Jugoslávii nebo v Polsku. Kvůli poměrům, které v Řecku panovaly, bylo téměř nemožné získat alespoň základní vzdělání. Důležité je také zmínit, že mnoho emigrantů pocházelo z partyzánské rodiny a to byl v mnoha případech i důvod samotné emigrace.
- **„Odchod z rodné vlasti“** - odborná literatura i předvýzkum se shodují na tom, že hlavní příčinou odchodu z rodné vlasti byla občanská válka. Emigranti odcházeli s různě velkými skupinami, někdy mohl být součástí skupiny rodinný příbuzný, či celá rodina, někdy však musel emigrant cestovat osamocen. Nejvíce zaznamenaných emigrací se datuje před rokem a v roce 1949. Můžeme zaznamenat emigrace do Československa i po tomto roce, jde však spíše o případy, kdy emigranti zůstali déle v některé zemi, přes kterou se putovalo (někdy šlo až o několik let) a do Československa se pak dodatečně přistěhovali, například za svou rodinou, která zde už pobývala. Ti, kteří zůstali déle v některé výše uvedených zemí, se mohli také setkat se vzděláním v příslušné zemi.
- **„Konečná stanice Československo“** – po příjezdu do záchytných stanic v Československu čekala mnoho emigrantů separace od rodinných příslušníků. Řecké děti pak byly umístovány do dětských domovů, které se nacházely různě po Československé republice. Umístění do dětských domovů se netýkalo novorozeňat narozených během emigrace, nebo těch co se narodili těsně po příjezdu do Československa a samozřejmě „třetí generace“ dětí. Někteří byli od rodiny separováni nikoli po příjezdu do Československa, ale už během emigrace, kdy se mohlo stát, že příbuzný, či zbytek rodiny zůstal v některé ze zemí východního bloku, nebo v Řecku. V pozdějších letech pak byly organizovány různé programy pro slučování rodin například organizací Červený kříž apod.

- **„Možnosti řeckých emigrantů v ČR“** - většina emigrantů získala vyšší vzdělání, než je základní škola (ať už jde o vyučení, či střední školu s maturitou) a někteří z nich vystudovali i vysokou školu. Dostalo se jim tedy vyššího vzdělání, než by pravděpodobně dosáhli, ve své staré domovině, Řecku. Několik migrantů se dokonce zařadilo v České republice mezi pracovní elitu v různých odvětvích. Mnoho z nich tedy pociťuje nejen díky těmto skutečnostem k Česku vděk.
- **„Zachování řecké identity a vztah ke staré vlasti“** – i když už pamětníci žijí v nové vlasti s odlišnými tradicemi, velké části z nich se podařilo zachovat si řeckou identitu, zejména prostřednictvím zachování řeckého jazyka, řeckých tradic a úzkou vazbou s řeckou komunitou, a to i přesto, že mnozí z nich už mají česká občanství, a jsou sezdáni s českým protějškem. Co se týče vztahu ke své staré vlasti, jsou názory vesměs individuální, někteří cítí blízký vztah k Řecku a řecké mentalitě, jiní mají svůj vztah k Řecku velmi komplikovaný. Z toho se následně odvíjí, zda Řecko navštěvují pravidelně, či už se do Řecka nevrátili. Zajímavé však může být, že i přes kladný vztah k Řecku a jeho pravidelným návštěvám se cítí doma v České republice, nebo že se cítí doma v Řecku, ačkoli se tam nenarodili. Dále s pomocí narátorů, které jsem sama vyslechla, rozvedu problematiku národní identity
- **„Možnost repatriace“** – řečtí imigranti dostali možnost návratu do své vlasti. Tuto možnost pak spousta z nich samozřejmě využila. Mezi těmi, kteří tuto možnost využili, jsou i někteří příbuzní z uvedených pamětníků. Tato kategorie pak zejména řeší, zdali sami pamětníci uvažovali, nebo neuvažovali o návratu do Řecka a jestli nad tím uvažovali, jaké byly důvody toho, proč se nevrátili. Zde vzešly dva hlavní důvody, kvůli kterým setrvali v České republice, a to rodinné a finanční. Zvláštní skupinu pak tvoří lidé, kteří se sice do Řecka vrátili, ale posléze emigrovali zpět do České republiky. Příčinou tohoto návratu byly většinou finanční a pracovní důvody. V elektronickém archivu *Paměti národa* pak byli zařazeni i 3 lidé, kteří se do Řecka odstěhovali zpět a natrvalo, což je pro můj výzkum však nadbytečné z toho důvodu, že se zabývám pamětníky, kteří v České republice dodnes pobývají, a spoluvytváří tak řeckou menšinu v naší společnosti.

8 Stanovení cíle výzkumu a výzkumných otázek

Hlavním cílem tohoto výzkumu je vyličit vztah dotazovaných narátorů se širšími sociálními skupinami v období od jejich příjezdu do Československa až doposud. Konkrétně pak **popsat jejich osudy v tomto období, nebo jak toto období vybraní narátoři odrážejí**. Narátoři v tomto výzkumu jsou dosud žijící pamětníky z řad řecké emigrace, která proběhla v letech 1948-1949, přímo pak ty, kteří se usadili v okrese Bruntál.

Tito narátoři zažili v Řecku krušná období, kde je přímo ovlivnila občanská válka, kvůli které byli nuceni svou vlast opustit. Ačkoli jim Československo nabídlo velice dobré podmínky, emigranti se často hned po příjezdu museli potýkat s nelehkými situacemi, jako je separace od rodiny a celkově si zvykat na nový domov. V tomto výzkumu bych se chtěla zaměřit na životy narátorů v období po příjezdu do Československa zejména proto, že většina prací řešící řeckou emigraci v České republice, je zaměřena na její příčiny a historický průběh. Budu se tedy věnovat kategoriím, které mi vyšly z předvýzkumu a zahrnují: jaké možnosti těmto emigrantům Česká republika nabízela; vzhledem k tomu, že několik desetiletí, nebo téměř od narození žijí v českém socio-kulturním prostředí. Tak zdali si zachovali řeckou identitu a do jaké míry, popřípadě jakým způsobem je tato identita zachována⁵⁰; kvůli tomu, že jim byla nabídnuta i možnost repatriace do své staré vlasti, chci zjistit důvody, proč této možnosti nevyužili.

Získané informace – osobní vzpomínky narátorů podrobím srovnáním jak mezi sebou, tak s informacemi uváděnými v dostupné historické, etnografické a kulturně-antropologické odborné literatuře zabývající se tímto tématem. Pro následnou analýzu textu jsem si vytyčila výzkumné otázky, které mi pomohou dosáhnout splnění uvedeného cíle výzkumu:

1. Jaké byly první okamžiky řeckých emigrantů po příjezdu do ČSR?⁵¹
2. Jakým způsobem se řeckým emigrantům v ČR dostalo?
3. Do jaké míry a jakým způsobem je u pamětníků zachována řecká identita?
4. Jak se narátoři stavěli/staví k možnosti reemigrace a jaké jsou důvody toho, že jí nevyužili?

⁵⁰ Tento okruh studuji nejpodrobněji s ohledem na přínos pro kulturní antropologii.

⁵¹ **Chci upozornit, že vzhledem k věku mých narátorů jsou výpovědi ohledně této výzkumné otázky spíše zprostředkované vzpomínky rodičů a starších příbuzných narátorů, jedná se tedy o reinterpetaci vzpomínek.**

9 Metoda výzkumu

Pro splnění výše uvedeného cíle jsem si zvolila **kvalitativní výzkum** s antropologickým směřováním do terénu a **antropologickým designem výzkumu** spojeným s **orální historii** - což je moderní výzkumná metoda, která zachovává znalost historických událostí prostřednictvím vyprávění těch, kteří se na těchto událostech spoluúčastnili. Tato metoda je součástí historiografie, do níž spadá také historická antropologie právě proto je možno tuto metodu užít pro potřeby zkoumání soudobé historie v rámci metod **historické antropologie** nebo **antropologie obecně**.

Výzkum probíhal formou **polostrukturovaných rozhovorů**, které jsou inspirovány kategoriemi z předvýzkumu, ty mi pomohly k vytvoření tematických celků, na něž jsem se následně ptala. Narátory jsem nechala mluvit tak, aby vyjádřili vše, co k danému tématu chtěli sdělit. Často se rozhovor podobal narativnímu rozhovoru, tedy **životopisnému vyprávění**. O pamětnících tedy mluvíme jako o narátorech.

Rozhovory orální historie jsou určeny pro nejširší možná využití, proto je rozsah diskutovaných témat obvykle rozsáhlejší, než to co potřebujeme pro konkrétní specifický výzkum. Výsledné záznamy proto musí být zachovány a zpracovány tak, aby byly použitelné a přístupné.⁵² Její použití je možné především v **humanitních a společenskovědních oborech**. Díky této technice se pak badatel dopátrává nových vědomostí ohledně daného tématu: „(...) *postoje a názory* (zkoumaných osob, pozn. autorky) *mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně*.“⁵³

Orální historie je tedy **kvalitativní** metodou, v jejímž středu se nachází jedinec i se svými odlišnostmi. Vede tak k rozšiřování témat u klasické „makro historie“, která probírá osudy zejména „velkých“ dějinných událostí spojených s „velkými“ historickými osobami, protože se zabývá tzv. „malými dějinami“, neboli **dějiny každodennosti**⁵⁴ Ve chvíli, kdy se pustíte do studia těchto malých příběhů, se často začínají stírat odlišnosti mezi pojetím malých a velkých dějin, protože naleznete zmiňovanou velikost i u svědectví, které do té doby byly považovány za obyčejné, někdy až nezajímavé. Díky těmto rysům stojí orální historie na pomezí několika společenskovědních oborů, její metody lze uplatnit na

⁵² BAUM, Willa K.: *Transcribing and Editing Oral History*. Lanham (USA): Altamira Press, 1991. s. 5.

⁵³ VANĚK, Miroslav, MŮCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana: *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v.v.i. – Fakulta humanitních studií UK, 2007. s. 11.

⁵⁴ Právě těmito dějinami se zabývá historická antropologie.

poli politických, hospodářských, či kulturních aspektů minulosti, konkrétně pak v oborech jako jsou sociologie, antropologie, etnografie, historie, atd.⁵⁵

9.1 Metoda sběru dat

Pro můj výzkum jsem se rozhodla sbírat data pomocí polostrukturovaného rozhovoru, který mi zajistil, že dostanu odpovědi na všechna témata, o která se zajímám a následně budu moci výsledné informace mezi sebou komparovat. K tomuto typu rozhovoru je třeba utvořit si určitý „návod“ v mém případě seznam okruhů, které mi vyšly v předvýzkumu. Polostrukturovaný rozhovor se pak od strukturovaného liší tím, že je flexibilnější, např. že umožňuje pozměnit pořadí témat, nebo vhodně formulovat otázky podle situace. Oproti nestrukturovanému rozhovoru, je však organizovanější a systematictější.⁵⁶ Narátorům zůstal velký prostor k vyjádření se k tématu. Pomocí rekordéru jsem pak zaznamenávala individuální výpovědi o pocitech, prožitcích a postojích pamětníků, které si vytvořili na témata, která jsou v mém popředí.⁵⁷ Nyní popíši, jak jsem při pořizování rozhovorů sama postupovala.

9.1.1 Příprava na rozhovor

Dle doporučení M. Vaňka jsem si před rozhovory řádně nastudovala, pomocí odborné literatury, historii a potřebná data k provedení samotného rozhovoru. Přichystala jsem si list s tematickými okruhy, které mi vyšly jako výsledek mého předvýzkumu. Jádrem rozhovorů byly výzkumné kategorie, které si můžete prostudovat v předchozí kapitole „Výsledky předvýzkumu“. Jednotlivé výpovědi jsem pak nahrávala pomocí zvukového rekordéru, jehož funkčnost jsem zkontrolovala před každým rozhovorem.⁵⁸

Již při prvotním kontaktování jsem každému narátorovi umožnila, aby si sám zvolil místo, kde se bude rozhovor odehrávat. Výhodou pro mě bylo, že si mí narátoři volili vhodná tichá místa, většinou u nich doma, nebo v tichých kavárnách. Před započatím rozhovoru jsem každého z nich zřetelně seznámila s účelem mého výzkumu, tedy že se

⁵⁵ VANĚK, Miroslav a kol. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 5-8. Skripta.

⁵⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 174.

⁵⁷ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana: *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v.v.i. – Fakulta humanitních studií UK, 2007. s. 11-12.

⁵⁸ *Oral history: What? Why? How?*. Pennsylvania: PENNSYLVANIA STATE DEPT. OF EDUCATION, HARRISBURG. BUREAU OF CURRICULUM SERVICES., 1975, 42 s.

snažím získat informace pro svou bakalářskou práci a také s okruhy, na které jsem se následně ptala.⁵⁹

9.1.2 Vedení rozhovoru

Rozhovor byl motivován kategoriemi vzešlými z předvýzkumu. Šlo tedy o životopisná vyprávění - naraci, která byla získána formou polostrukturovaných rozhovorů, kdy byl narátorům dán velký prostor pro vlastní vyprávění. Rozhovory jsem začínala okruhem nejranějších vzpomínek – dětstvím. Dále jsem se snažila pokračovat po jednotlivých okruzích, většinou je však vhodnější přizpůsobit se narátorovu vyprávění a ve chvíli, kdy narátor tápe, podpořit ho případnou otázkou k dalšímu vyprávění. Snažila jsem se vyprávění nepřerušovat, k tomuto kroku jsem ale přistoupila ve chvíli, kdy pamětník odběhl od tematiky celého rozhovoru.

Po rozhovoru jsem **rozhovor vždy přepsala**, což je pro samotný výzkum nezbytné. Dbala jsem na následující rady: přepis by měl být přesný, avšak ne na úkor srozumitelnosti. Je potřebné, aby zachytil spolehlivě význam rozhovoru, jazyková a stylistická specifika dotazovaného a ve chvíli, kdyby byl rozhovor ovlivněn neobvyklou situací, tak informace o těchto skutečnostech vepsat pod čarou. V případě, že je součástí rozhovoru mimoslovní zvukový projev, zapíšeme jej v hranaté závorce, př. [smích], [pláč], [...]. Naopak co do přepisu nepatří je například výplňková „vatová“ slova, která nijak nemění smysl rozhovoru, či defekty v artikulaci, které nesdělují nic o obsahu rozhovoru a mohli by urazit city dotazovaného.⁶⁰

9.2 Metoda analýzy dat

Jedná se o závěrečnou fázi tohoto typu výzkumu, která je velmi důležitá. Samotná analýza je poté otázkou obratnosti, jejím cílem je, aby nashromážděné údaje byly zpracovány plnohodnotným a prospěšným způsobem, který odpoví na stanovené výzkumné otázky.⁶¹

Presumpce řádné analýzy a interpretace je **důkladné obeznámení s historickými skutečnostmi a procesy epochy, na které je výzkum orientován**. Pokud nejde o probírání pouze jednoho tématu, tak je předstupněm analýzy již návrh otázek, nebo tematické okruhy, které slouží jako jakési dělička, **kteřé rozhovor oddělí na kratší úseky**,

⁵⁹ VANĚK, Miroslav a kol. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 24-26. Skripta.

⁶⁰ BAUM, Willa K.: *Transcribing and Editing Oral History*. Lanham (USA): Altamira Press, 1991. s. 22-34.

⁶¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 223-407.

které budou následně interpretovány. Již při vlastním rozhovoru tedy probíhá určitá analýza a interpretace, například když tazatel položí doplňující otázky pro zpřesnění apod.⁶²

Při analýze mých rozhovorů jsem postupovala podle skript Miroslava Vaňka. Všímal jsem si obsahové a formální stránky provedeného rozhovoru. Z *formální* stránky jsem sledovala míru pozornosti, jakou narátor věnoval jednotlivým oddílům, jaká témata vnesl spontánně, či odpovídal na výzvu, nebo na dotaz. Poté jsem monitorovala, kdy narátor popisuje určitou událost zvenčí a nezaujatě, nebo naopak soudí, hodnotí a objasňuje svůj názor. Také jsem hlídala, zda dotazovaný mluví v první osobě jednotného čísla – tedy za sebe, nebo používá (třebaže nevědomky) první osobu čísla množného, nebo zda využil neosobní vyjádření, které může napovídat o osobní distanci tématu. (Může však být pouze jazykovým klišé, nebo navyklým způsobem vyjadřování, je však vhodné se nad tím při využití těchto prvků zamyslet.) U provádění *obsahové* analýzy jsem jednak **porovnávala určité obsahové celky buďto s ostatními rozhovory, nebo s historickými fakty z jiných zdrojů.**⁶³ Poslední částí výzkumu je interpretace analyzovaných dat, které se budu věnovat v oddílu „Výsledky výzkumu“.

⁶² VANĚK, Miroslav a kol. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 37-40. Skripta.

⁶³ Tamtéž, 40-43.

10 Etická dimenze výzkumu

Metoda orální historie využívá nahrávání rozhovorů ke zdokumentování výpovědí o lidských zážitcích a prožitcích, které za celý svůj život pamětníci nasbírali. Samozřejmě pracuje i s osobními a citlivými údaji, které jsou chráněny zákonem.⁶⁴ Je potřebné si dávat pozor zejména na citlivé údaje, což jsou ty, které vypovídají o národnosti, etnickém původu, politických postojích, filosofických přesvědčeních apod. S těmito údaji je možné nakládat pouze po výslovném souhlasu narátora, který musí být v písemné podobě a je potvrzen narátorovým podpisem.

Pro účely výzkumu této bakalářské práce byla sestavena smlouva ve dvou výtiscích, přičemž každý narátor podepsal obě - jednu si ponechal a druhá je uschována u autorky této práce. Vzor zmíněné smlouvy můžete nalézt na DVD příloze. Každého narátora jsem před vlastním rozhovorem obeznámila s obsahem, účelem a postupem výzkumu. Vzhledem k důvěrnosti a údajům, které mi narátoři poskytnou, budu používat pouze iniciály a tím bude zaručena jejich anonymita.

11 Výběr a charakteristika narátorů

Jako výzkumný vzorek jsem si zvolila reprezentanty tzv. „druhé generace“, které jsem definovala pro účel tohoto výzkumu následovně: jsou to osoby řeckého původu, kteří se dostali do Československa v rámci emigračních vln v letech 1948-1949 a při tomto příchodu jim bylo 0-14 let.

Zvolení pamětníci byli po příchodu velmi malými dětmi a tomu odpovídají i jejich vzpomínky, které jsou podrobeny selektivnímu dětskému vnímání světa – co se týče dětství a dospívání pamatují si spíše prvotní pobyt a jejich výchovu v nové vlasti. Ve svém mládí zažili velmi neklidnou epochu, která mnohdy přinesla vypjaté, až traumatizující události, které se na vyprávění samozřejmě podepsaly.

V rámci výzkumu mé bakalářské práce pak bylo natočeno 6 životopisných rozhovorů s příslušníky řecké komunity dosud žijícími v okrese Bruntál. Snažila jsem se, aby byl vyvážen poměr mužů a žen, proto jsou v mém výzkumu zastoupeni 3 muži a 3 ženy. Tyto narátory jsem po stanovení podmínek nejprve oslovila po linii osobních kontaktů, později pomocí metody sněhové koule.⁶⁵ Přikládám i seznam narátorů, s jejich

⁶⁴ -Zákon č. 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů.

⁶⁵ Více o této metodě: ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 73.

krátkým životopisným popisem a označením, které bude použito i v mém následujícím výzkumu.

NARÁTOR	ROK NAROZENÍ	KRÁTKÝ POPIS
Paní V.N.	1934	Narátorka se narodila na severu Řecka v okrese Kastoria ve vesnici Glikoneri. Její starší sestry byly partyzáanky. Do Československa se dostala v roce 1948, kam přicestovala společně s dětmi z její vesnice a s jejím bratrem dvojčetem. V době, kdy se dostala do záchytného tábora v Mikulově, jí bylo 14 let. Sama navštívila několik dětských domovů, ve kterých pobývala společně s děvčaty z vesnice, se kterými se dostala do Náchoda, kde začala pracovat v textilu. Z Náchoda se dostala do Krnova, kde žije doposud. Zde si vzala Řeka, manžel byl z vesnice, ze které pocházela ona sama. Dokud manžel žil, měla zájem se vrátit do Řecka, poté raději zůstala v České republice, zejména kvůli zázemí a dětem. Řecko však pravidelně navštěvovala.
Paní V.H.	1938	Původně se svou rodinou žili na severu Řecka v okrese Kastoria, konkrétně ve vesnici Pefkos. Do Československa se dostala v roce 1948 pouze se svým bratrem, v rámci transportu společně s ostatními dětmi z vesnice. V té době jí bylo 10 let. Procestovala několik dětských domovů, vyučila se jako soustružnice a dostala umístěnkou do Bruntálu, kde žije doposud. Poznala zde i svého chotě – Čecha. Ačkoli má v Řecku některé rodinné příslušníky, Řecko nenavštěvuje a dá se říci, že na Řecko spíše zanevřela.
Pan V.K.	1944	Narátor se svou rodinou žil v okrese Grevena, který se nachází na severu Řecka u Albánských hranic. Do Československa se dostal s velkou částí své rodiny, která byla nucena odejít kvůli levicovému zaměření. Bylo to v roce 1949, kdy mu bylo 5 let. Poté šel do dětského domova zhruba na půl roku, než rodiče dostali byt. Školní docházku absolvoval v Osoblaze, kde žil i s rodiči. Vystudoval střední zemědělskou školu a technickou nástavbu. V oboru také pracoval a dostal se mezi pracovní elitu. Za manželku si vzal Češku. Ačkoli zůstal v České republice, má velmi silný vztah k Řecku, který se snaží udržet i v rodině. Dnes žije v Albrechticích.

<p>Paní N.K. 1945</p>	<p>Narátkorka pochází ze severního Řecka, konkrétně z vesnice Nótia. Měla 7 sourozenců, z nichž 6 se také dostalo do Československa. Když jí byl jeden rok, rodiče museli kvůli svému levicovému politickému přesvědčení prchnout z Řecka, do svých tří let pak byla v dětském domově v záchytném táboře v Jugoslávii. Po řecko-sovětské roztržce ji však transport s dětmi odvezl do Československa, kam přijela i s několika sourozenci. V té době jí byly tři roky. Pobývala v několika dětských domovech, přičemž poslední byl v Klokočově, kde navštěvovala také základní školu. Následně se vyučila a poté se na dlouhou dobu přestěhovala do Ostravy, kde také pracovala. Za českým manželem se přestěhovala do Krnova. Dnes žije v Albrechticích. Do Řecka jezdí na dovolenou.</p>
<p>Pan A.Č. 1949</p>	<p>Jeho rodiče původně žili v severovýchodní části Řecka ve větším městečku, kde se stýkají hranice Bulharska a Turecka. Jeho otec byl levicově smýšlející, proto museli rodiče Řecko opustit. On sám se však narodil během cesty zmiňované emigrace, konkrétně v Bulharsku, v utečeneckém táboře. Se svou matkou se do Československa dostal v kojeneckém věku. Díky této skutečnosti jako jedno z mála řeckých dětí nemusel do dětského domova. Rodiče se usadili ve Vrbně pod Pradědem, kde společně s českými i řeckými spolužáky navštěvoval českou školu. Vyučil se jako zedník, tomuto řemeslu se posléze však nevěnoval. Do svého důchodu pracoval v pohostinství. Dnes žije v Bruntále.</p>
<p>Pan N.Z. 1949</p>	<p>Jeho rodina pochází z řeckého okresu Edessa, který se nachází blízko albánských hranic. Rodiče však nebyli partyzány, spíše využili příležitosti a uprchli před bídou, která jejich kraj svazovala. Pan N.Z. se pak narodil během emigrace, v tehdejší Jugoslávii v utečeneckém táboře, který se nacházel v Novém Sadu. Se svými mladými rodiči do Československa přicestoval v kojeneckém věku. Rodiče se usadili ve Zlatých horách, vzhledem k tomu, že byl ještě kojeneček, zůstal se svými rodiči a nemusel do dětského domova. Po základní škole se vyučil důlním zámečnickem, této profesi kvůli zdravotním problémům však musel zanechat. Dnes žije v Bruntále a podniká v oboru pohostinství.</p>

12 Výsledky výzkumu

Získaná data z vyprávění jsem rozdělila do ucelených obsahových celků a následně se zaměřila na ty, které spadaly pod kategorie mých výzkumných otázek. Tyto kategorie utvořily čtyři hlavní okruhy, které jsem podrobila analýze. V této formě jsem se rozhodla i výsledné informace interpretovat, v první části interpretuji výsledky ohledně výzkumné otázky, která se zaměřuje na první okamžiky, které zažívali emigranti po příjezdu do Československa. Druhá část se zabývá tématem, jaké možnosti Česká republika příchozím emigrantům nabídla a třetí část je zaměřena na zachování řecké identity, kde sleduji míru zachování identity a jakým způsobem je řecká identita u narátorů zachovávána. Poslední čtvrtá část je věnována možnosti reemigrace, respektive postojům, které jsou spojeny s důvody jejího nevyužití. Zde jsou tedy výsledky mého výzkumu:

12.1 Konečná stanice Československo

Po velmi náročném období v Řecku a po často vyčerpávající dlouhé trase, kterou museli narátoři podstoupit, se dostali do konečné stanice „Československo“. **Chci však upozornit, že vzhledem k věku mých narátorů jsou výpovědi ohledně této výzkumné otázky spíše zprostředkované vzpomínky rodičů a starších příbuzných narátorů, jedná se tedy mnohdy o reinterpretaci vzpomínek.**

První kontakt většinou narátoři zažili v tzv. „záchytných stanicích“⁶⁶ které byly umístěny v Mikulově, Všebořicích u Ústí, Lešanech, Svatibořicích. Paní V.H., V.N. a pan V.K. se dostali do **záchytné stanice v Mikulově**,⁶⁷ kde se museli podrobit karanténě, ale bylo jim poskytnuto dočasné přístřeší v bývalých vojenských kasárnách, základní hygiena, ošacení, přiděl potravin a také zdravotní prohlídka. Podle výpovědí vše proběhlo v pořádku a narátoři i jejich rodiče si tohoto přijetí velice vážili.

*„Tak tam byly dlouhatánské ty dřevěné hangáry. A toto byly ve vnitřku dvouposchod'ové až tříposchod'ové postele a tam třeba, to si pamatuju, tam v jednom tom hangáru jsme byli všichni z naší vesnice. Jako všechno co jsme měli na sobě, vysvlíkli vyhodili, okoupali jsme se a dali nám jiné oblečení a teprv jsme šli do hangáru a pak jsme šli normálně na jídlo a tak.“*⁶⁸

⁶⁶ HRADEČNÝ, Pavel, pozn. č. 27, s. 18.

⁶⁷ Narátorka uváděla v rámci rozhovoru Brno, nejspíš šlo ale vzhledem k blízkosti a podobnosti s výpovědí druhého narátora V.K. o Mikulov, protože Brno nefiguruje v odborně-historické literatuře jako záchytná stanice. Pozn. autorky.

⁶⁸ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

V těchto stanicích proběhla také **rozsáhlá evidence přijatých emigrantů** a bylo jim přiděleno provizorní potvrzení o tom, že jsou uprchlíci z občanské války. U dětí, které přicestovaly bez rodičů však mohl nastat problém, protože věk a datum narození se odhadoval. Přesně tento zádrhel se přihodil i narátorce V.H., která **kvůli těmto důvodům dodnes neví přesné datum svého narození**. To nemění nic na tom, že díky těmto evidencím bylo posléze o mnoho snazší nalézt zbytek své rodiny.⁶⁹

Po často až několikátýdenním pobytu v těchto záchytných stanicích přišlo na řadu **samotné osidlování**.⁷⁰ Takto se narátor N.Z. dostal do Zlatých hor, kde byla jeho rodině přidělena místnost ve velkém obytném domě, rodina narátora A.Č. dostala byt ve Vrbně pod Pradědem a rodina V.K. zase na Osoblažsku ve Slezských Pavlovicích.

Co se týče dětí, které přicestovaly bez rodičů, pro jejich potřeby byly „narychlo“ zařizovány desítky **dětských domovů** po celé České republice.⁷¹ Těchto dětských domovů však využívaly na krátkou dobu i děti školního věku, které tímto způsobem přečkaly období, než se rodiče usadili, aklimatizovali, zařídili živobytí a pak již mohly začít běžnou školní docházkou. Narátor V.K. byl tímto způsobem ubytován i se svou sestrou asi půl roku v dětském domově ve Veselíčku. Prostory dětských domovů byly často znárodněné zámky a lázeňská letoviska, což byl právě případ i tohoto dětského domova. Tento domov byl zřízen v zámecké budově s parkem. Zpočátku zde byly pouze řecké vychovatelky, ale později se budova vedle domova začala využívat jako škola, proto přibýlo i řeckého personálu, který ke dni 31. 12. 1950 čítal třiceti osob. „Děti jsou ukázněné, jsou vedeny k čistotě, znají mnoho českých národních a řeckých budovatelských písní a básniček. Znají politické osobnosti Stalina, Gottwalda, Zacharidise. Mluví česky.“⁷² I výpověď narátora V.K. napovídá, že šlo o hezké období v jeho životě a nebral tento pobyt negativně. „*To byl zámček. Do dneška tam je zahrada, bylo to super, krásné prostředí. Byl tam režim každý den. To byl takový polovojenský režim. Dobré to bylo. Takže čistota, umyt se, ráno každý dostal jedno rajče. Vylomeniny se taky dělaly.*“⁷³

⁶⁹ KRÁLOVÁ, Kateřina, TSIVOS, Konstantinos, pozn. č. 19, s. 16.

⁷⁰ BOTU, Antula, pozn. č. 32, s. 19.

⁷¹ Soupis dětských domovů můžete nalézt v knize: BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. *Řeční uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005. 523 s.

⁷² BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. *Řeční uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005. s. 264.

⁷³ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krnově.

Narátorka V.H. přijela do Československa pouze se svým bratrem následně dle výpovědi byli spolu umístěni celkově do dvou domovů, prvním z nich byl dětský domov Sadská v okrese Poděbrady a druhých dětský domov Velký Radošov umístěn v okrese Karlovy Vary. Podle literatury však Sadská nebyl dětský domov jako takový, nýbrž ozdravovna řeckých dětí v bývalém lázeňském domě.⁷⁴ Tomu může napovědět i výpověď narátorky, která vzpomíná: „*Krásný takový zámeček, my jsme bydleli v tom zámečku a byly tam ty lázně, víš a to si pamatuju, víš proč? Protože tam jsem strašně onemocněla. Tam jsem dostala asi zánět středního ucha, nebo obou, to nevím. A to jsem byla šíleně nemocná a tam byli doktoři a ti mě jako prvně chtěli jako že to a to nešlo a tak mě vozili. To teda na to já si nezapomenu. A to mě vozili ti doktoři denně do Prahy (...) Tam mi dávali, já nevím co mi tam dělali. Vím, že mě to šíleně bolelo. (...) Oni se o mě starali. Ti mě vyléčili Ti dva, byli dva bráši doktoři.*“⁷⁵

Dle literatury zde byli opravdu dva medicové, kteří vykonávali v Sadské zdravotní dozor, avšak podle zprávy úředního lékaře z Poděbrad byly všechny řecké děti v táboře prohlédnuty z hlediska nebezpečí nákazy hnisavým zánětem očních spojivek, který by mohl vést až k oslepnutí. Z těchto dětí čtyři trpěly silným zánětem spojivek, a byly proto odeslány do kolínské nemocnice na oční oddělení, lze tedy pouze hádat, zdali nebyla má narátorka jednou z nich.⁷⁶ Zdravovna však byla zrušena a všechny děti měly být přestěhovány do 15. října 1948, tak se i dle výpovědi narátorky stalo.

Na dětský domov v Radošově má narátorka již jasnější vzpomínky, vypráví, že děti byly rozděleny dle pohlaví do místností, tyto místnosti byly opravdu velké, do jedné se vlezlo až dvacet dětí, byl zde pevně daný řád, který musely všechny děti dodržovat. „*Mně se to zdálo normální. To víš, museli jsme po sobě ráno, jak jsme vstávali, museli jsme jít hned jako cvičit, pak jsme se šli umýt, oblíkli, ustlali a šli na snídani.*“⁷⁷ Dobré byly i vztahy mezi dětmi samotnými a jejich vychovateli. „*Nedělali, jak teď říkají, že dělají rozdíl, nebo to. Neexistovalo. Anebo neexistovalo, aby se holky mezi sebou bily. (...) To neexistovalo. To já si teda nepamatuju. Ne.*“⁷⁸

Narátorka V.N. procestovala také více dětských domovů, nejprve byla umístěna v Karlových Varech i se svým bratrem a dětmi z jejich vesnice, nato byly převezeny

⁷⁴ BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005. s. 232-233.

⁷⁵ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

⁷⁶ BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005. s. 232-233.

⁷⁷ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

⁷⁸ Tamtéž.

pouze děvčata do Krásného Pole v Čechách. V literatuře se poté o domově řeckých dětí v Krásném Poli uvádí, že byl zřízen jako ozdravovna pro 180 řeckých dívek ve věku 13 let a starších, dívky zde byly přechodně zaměstnány šitím na stroji a vařením a následně se jednalo o jejich další zařazení jako mladých pomocných sil v textilním průmyslu.⁷⁹ O čemž hovoří i narátorka: „*A potom přišel zas nějaký papaláš a z tama (z Krásného Pole, pozn. autorky) jsme jeli do Náchoda a tam jsme se učily v Náchodě v textilu. Já jsem tam v Náchodě byla s těma děvčatama do roku 53, pak přijel zase nějaký papaláš a řekl: „Tak se to tady ruší, tak kdo mají rodiče tak půjdou k rodičům, kdo nemáte rodiče, půjdete do textilu v Krnově.“*“⁸⁰

Poslední narátorka – N.K. přijela do Československa v pouhých třech letech, ale s rodiči ji nebylo umožněno zůstat a do svých třinácti let pobývala převážně sama v několika dětských domovech.

„*A v těch Karlových Varech jsem tam byla jenom 2 měsíce, pak nás odvezli do Šilheřovic, na Moravě severní. To byl takový kolotoč vždycky, a zas dali ty větší děcka od nás a nás zase dávali do jiného domova. A to bylo Šilheřovice, Velké Heraltice, Budišov nad Budišovkou, Bílá voda a nakonec jsem byla v Klokočově tady u Opavy.“*

Narátorka zde byla však spokojená a dle výpovědí se dá říci, že ačkoli byla separována od rodiny, prožila v domově časy, na které ráda vzpomíná.⁸¹

12.1.1 Shrnutí

Když nárotoři po náročném období dorazili do samotného Československa, čekalo je vlídné přijetí, museli však absolvovat mnohokrát až nekolikátýdenní karanténu v záchytných táborech, právě kvůli zdravotním potížím. Posléze byli emigranti usidlováni zejména v oblastech pohraničí, což bylo přání i KKE, bylo zde velmi podobné geografické prostředí – hornatý terén, a možnost zemědělské práce, právě tak jak na to byli zvyklí ze svých domovů. Do Československa přijelo i mnoho dětí bez rodičů, ty byly umístovány do speciálních dětských domovů, které byly utvořeny po celé republice. Často však do dětských domovů byly dávány i děti, které měly v Československu rodinné příbuzné, což dokládá i případ narátorky N.K.

⁷⁹ BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005. s. 182.

⁸⁰ Paní V.N., rozhovor uskutečněný v říjnu 2014 v Krnově.

⁸¹ K rodičům se vrátila ve třinácti letech, když předčasně ukončila školní docházku. Viz. Možnosti řeckých emigrantů v ČR.

12.2 Možnosti řeckých emigrantů v ČR

Příchozí řecké děti většinou pocházely z chudých horských řeckých oblastí, kde v době jejich dětství panovala nejprve druhá světová později již mnohokrát zmiňovaná i občanská válka. V těchto oblastech byla častá negramotnost a malá hrstka škol, která se na území nacházela, většinou ani nefungovala.⁸² Dostaly se však do Československa, kde měly oproti Řecku migranti možnost plnohodnotného vzdělání a následného úspěšného pracovního uplatnění. Což dokládají i výpovědi mých narátorů.

12.2.1 Možnost vzdělání

Naprostá většina dětí v Řecku nezažila standardní školní docházku, naše státní orgány se nicméně tomuto stavu poměrně rychle přizpůsobily. Za vzdělávání řeckých dětí u nás nesly zodpovědnost především dvě instituce: EVOP⁸³ a řecké oddělení MŠ ČSSR. Nejdříve bylo nejdůležitějším cílem Komunistické strany Řecka nepřetržitě ovlivňovat řeckou mládež – upevňovat v nich silné národní uvědomění a pomocí výchovy ji přivést do stranických řad. Právě proto prvně trvala na tom, aby výuka řeckých dětí probíhala pouze s řeckými učiteli. Na přelomu let 1951/1952 však plnou odpovědnost nad výukou přebralo československé ministerstvo školství a postupně začalo **české vyučování**. Děti tedy začaly navštěvovat české základní školy, kde jim byla zajištěna běžná výuka, ale jejich studijní program byl trochu upraven. Aby nebyly děti přebytně zatěžovány, některé méně důležité předměty navštěvovat nemusely a byla jim zkrácena doba vyučovací hodiny z 55 na 45 minut.⁸⁴ Vzhledem k tomu, že každý z mých narátorů bydlel v jiném městě, navštěvovali tak odlišné základní školy.

Narátor A.Č. navštěvoval od roku 55 základní školu ve Vrbně pod Pradědem, ze začátku měl problémy s českým jazykem, kvůli kterému i propadl, tuto skutečnost však nepřikládá tomu, že by česky neuměl, nýbrž spíše tomu, že neměl zájem o učení se. Mluví také o poměru žáků ve třídách: „*V té škole jsme byli normálně namíchání, Češi i Řeci. V některých třídách dva Řeci, v některých bylo pět Řeků.*“⁸⁵ Děti ani učitelé je však žádným způsobem nediskriminovali.

⁸² OTČENÁŠEK, Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České Republice dnes. *Český lid*, 1998, roč. 85, č. 2, s. 150.

⁸³ PAPANOPULOS, Lysimachos, pozn. č. 34, s. 19.

⁸⁴ SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty*. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 5, s. 149.; KRÁLOVÁ, Kateřina. Otázka loajality řecké emigrace v Československu v letech 1948 až 1968. *Slovanský přehled*, 2009, roč. XCV, č. 3, s. 46.

⁸⁵ Pan A.Č., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

Narátor N.Z. absolvoval základní školu ve Zlatých Horách, kde nepocíťoval žádné problémy, v druhé půlce výpovědi se však rozpovídal o jedné kantorce češtiny, která mu v 15 ti letech dělala potíže tím, že jej chtěla nechat propadnout. Kvůli této záležitosti měl pak narátor problém dostat se na obor učiliště, na který chtěl jít. Co se týče složení tříd na základní škole, byly zde děti i jiných národností. „*Tak tam v tom pohraničí byli Maďaři, někteří Němci tam zůstali, pár rodin, (...) takže normálně, tak jak děcka dneska. Úplně bez problému.*“⁸⁶ Vztahy mezi dětmi byly tedy v naprostém pořádku.

Se školní docházkou narátorky N.K. to bylo trochu složitější, je zde konkrétně vidět přechod odpovědnosti za výuku, která na přelomu let 51/52 připadla MŠ ČSSR. Výuka v Klokočově nejprve v dětském domově a posléze v české škole tedy probíhala následovně: „*Měli jsme výuku v české škole, ale řečtinu. My jsme to totiž měli opačně, všechny předměty jako matiku, prostě všechno jsme měli v řečtině a česky jsme se učili hodinu dvě. Jak třeba vy máte angličtinu hodinu, jo. A tak jsme to měli my. My jsme měli řecké učitele, mimo ředitele tam byli všichni Řeci. Vychovatelé, učitelé... A potom když jsem chodila do páté třídy, tak nás začali učit opačně, všechny hodiny česky a hodinu, dvě řečtinu.*“⁸⁷ N.K. však byla velice nadaná a ani s češtinou neměla žádný problém. Díky českému řediteli v jejím dětském domově uměla už číst a psát v pěti letech. S češtinou dle jejího osobního názoru nemá problém dodnes: „*Neměla jsem problém, já jsem s češtinou vůbec neměla problém. Na mě nikdo podle řeči nepoznal, že jsem Řekyně. Kdybyste mě neviděla a já mluvila, tak řeknete, že pocházím z Ostravy. Protože mluvím krátce. Protože jsem tam žila třicet pět roků. Ale jinak by nikdo neřekl, že nejsem Češka.*“⁸⁸

Narátor V.K. absolvoval jeden ročník základní školy v Pavlovicích, poté přestoupil na základní školu v Osoblaze. Druhý ročník údajně úplně vynechal a začal chodit rovnou do ročníku třetího a poté už dokončil výuku klasicky. Ve škole nepocíťoval žádné problémy, češtinu pak dokonce doučoval i své rodiče. „*(...) ale tak jsme se do toho rychle vžili, že jsme dostali ty první čítanky jako, no a tak já jsem musel učit i otce jako, protože on začal dělat takového četaře, tak zároveň aby tu abecedu se naučil i on, tak doma jsme prakticky trénovala celá rodina.*“⁸⁹

Výuka narátorky V.H. probíhala v prvních letech v jejím dětském domově, poté začala od asi čtvrté třídy dojíždět na základní školu do Karlových Varů. Toto dojíždění bylo značně náročné, zejména v zimě, kdy autobus občas vůbec nedorazil. Proto se pak

⁸⁶ Pan N.Z., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

⁸⁷ Paní N.K., rozhovor uskutečněný v listopadu 2014 v Krnově.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krnově.

museli do školy vypravit pěšky a kvůli těmto záležitostem pak dorazili do školy pozdě, učitelé to však brali vždy bez problému. „(...) protože my jsme třeba kolikrát z Kysiblu chodili pěšky, protože nejel autobus, my museli pěšky jít do Karlových Varů, bylo 15 nebo 17 kilometrů. A přišli jsme pozdě, nebo to, tak nikdo nic víš.“⁹⁰ Vztahy mezi dětmi, učiteli a Řeky byli tedy také bezproblémové.

Pamětnice V.N. je z mých narátorů nejstarší, v době příjezdu jí bylo 14 let. Žádnou školu však v Řecku nenavštěvovala: „*Vůbec, můj strejda, od mého táty nevlastní bratr to byl, tak on byl učitel, svoje děcka to on učil, ale moje bratry a mě, to ne.*“⁹¹ V Československu však výuku měla, a to v dětských domovech, ve kterých pobývala. Zde se učili základní předměty jako je matematika, zeměpis, dějepis atd. v řeckém jazyce. S češtinou jí pak spíše pomáhaly české kamarádky. Do dnešních dnů s ní má však problém, a to zejména se psanou češtinou. Co se týče čtení, to zvládá nejspíš lépe: „*Moc ne, už mě to ve škole asi nebavilo moc (psaná čeština, pozn. autorky), [smích] Ale tak čtu všechno titulky, nebo něco takovýho, tak to jo.*“

V obcích, kde byla početnější řecká komunita, fungovala po českém vyučování i tzv. „**Řecká škola**“, navštěvovala ji většina dětí, včetně mých narátorů. Účast v těchto školách byla dle literatury dobrovolná, ve svých výpovědích však narátoři uvádějí, že byla povinná, tento fakt však přisuzuji tomu, že se jejich rodiče dobrovolně rozhodli, že jejich děti tuto školu budou navštěvovat a pro mé narátory se tak stala „povinnou“ záležitostí. Ve výuce se kromě psaní a čtení v řečtině, probíraly i různé řecké reálie, samotný obsah této výuky však závisel na samotném pedagogovi. Tyto školy se bohužel koncem 70. let začaly vytrácet, kvůli velkému úbytku učitelů, kteří se v rámci velké vlny reemigrace navrátili zpět do své vlasti.⁹² Čtyři z mých narátorů, tuto Řeckou školu navštěvovali v budově školy po vyučování a narátorky V.N. a V.H. ji absolvovaly ve svém dětském domově v klubovně. Vzhledem k tomu, že si osnovu výuky tvořili sami pedagogové, její obsah se značně lišil. Například narátorka V.H. se v této výuce učila pouze řeckou gramatiku a psaní, kdežto v hodinách narátora V.K. se kromě řečtiny probíral také zeměpis, dějepis a matematika.

Řeckých pedagogů bylo z počátku nedostatečné množství (v roce 1948 bylo na cca 3,5 tisíce dětí pouze 3 profesionální učitelé). Tento stav se po pravidelných letních školeních a různých pedagogických kurzech, které navštěvovali i absolventi, středních a

⁹⁰ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

⁹¹ Paní V.N., rozhovor uskutečněný v říjnu 2014 v Krnově.

⁹² OTČENÁŠEK, Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České Republice dnes. *Český lid*, 1998, roč. 85, č. 2, s. 150-151.

základních řeckých škol zvyšoval.⁹³ Mí narátoři, však ve svých řeckých školách měli všichni řeckého učitele. „*No měli jsme řeckého učitele, který byl z Peloponézu, to byl profesionál, to byl jeden z nejlepších učitelů.*“⁹⁴

Výuka probíhala podle knih a učebnic, které jak dokládá i výpověď mých narátorů, byly natištěny v řečtině. Tyto knihy byly vydávány buďto v Rumunsku ve vydavatelství Nové Řecko, nebo v Polsku ve Státních závodech pedagogických vydavatelství, místo vydání se však v knihách nikdy neuvádělo, protože bylo tajné.⁹⁵

Řecké děti, které se vzdělávaly u nás, dosáhly všechny základního vzdělání. První z nich se zpravidla po základní škole hned v patnácti letech zapojily do pracovního života, popřípadě si po pár letech praxe dodělali odborné vzdělání na učilišti. Od 50. let však bylo vzdělávání řeckých emigrantů totožné jako u jejich českých, nebo slovenských kolegů.

Čtyři z mých narátorů vystudovali učiliště a jeden z nich střední školu s nástavbou, někteří však měli problém dostat se na obor, na který původně chtěli. Tuto záležitost však nepřisuzuji tomu, že by byli nějakým způsobem diskriminováni kvůli řecké národnosti, nýbrž ji beru jako nesnáz tehdejší doby obecně.

„*Tak jako kdo chce tam, ale stejně jsem se houby tam dostali. Tak já nevím, někdo šel třeba na elektrikáře se učit. A my jsme zůstali, já jsem chtěla na kuchařku, jsem se tam nedostala, asi nebylo místo, tak já jsem se šla na soustružnici učit.*“⁹⁶

Co se týče vzdělání, měli mí narátoři lepší možnosti, než které by měli v jejich někdejší domovině, v tehdejší Řecku. Učili se na Československých školách, kde se k nim dle jejich výpovědí přistupovalo stejně jako k českým žákům, podmínky se jim mnohdy upravovaly, aby děti nebyly přetěžovány. Navíc měli možnost navštěvovat „Řecké školy“, kde zachovávali svůj původní jazyk a v mnohých případech se dozvídali o své bývalé vlasti i informace navíc.

12.2.2 Pracovní příležitosti řeckých migrantů

Dá se říci, že zapojení do pracovního procesu a hledání práce nebylo pro řecké absolventy českých škol nijak složitou záležitostí. Panovala doba socialistického plánovaného hospodářství, a ačkoli měla spoustu nedostatků, nezaměstnanost mezi ně určitě nepatřila. To, že každý dostane práci, garantovala ústava a nezařazení se do

⁹³ SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty*. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 5, s. 149-150.

⁹⁴ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krnově.

⁹⁵ SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty*. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 5, s. 150.

⁹⁶ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

pracovního života znamenalo vystavit se riziku stíhání podle paragrafu o příživnictví. Po absolvování školy dostali budoucí pracovníci tzv. umístěnky – tedy konkrétní pracovní pozice, na kterou měli nastoupit. Za těchto podmínek se ani otevřeně nemohla projevit případná diskriminace, kvůli odlišné národnosti.⁹⁷ Velmi dobrým příkladem šli většinou svým dětem i rodiče, kteří byli zvyklí z Řecka tvrdě pracovat, tyto návyky pak ve velké míře přenesli i na Řeky, kteří nastupovali do pracovního procesu po absolvování československých škol.

„(...)Pak jsem šla pracovat do Krnova tam jsem byla pořád nejlepší pracovník, tak jsem dostávala nějaký dárky, nebo něco.(...)“⁹⁸

Mí narátoři mají za sebou dlouhý pracovní život a někteří z nich dodnes stále pracují. Čtyři z mých narátorů jsou vyučení a pracovali v různých firmách, na různých pracovních pozicích. Tři z nich pracovali většinu života v pohostinství, ačkoli se tomuto oboru původně nevyučili. Jeden pamětník v tomto sektoru podniká dodnes a to konkrétně narátor N.Z.

Řeční pracovníci se nejen zapojili do pracovního života, ale hojný počet z nich se stal pro své podniky nenahraditelnými pracovníky. Takový byl i příběh narátora V.K., který po střední škole a následné nástavbě vyšplhal po pracovním žebříku až k jedné vysoké pozici. *„(...) začal jsem pracovat jako technik, na statku, v městě, na vesnici. Tam jsem pracoval prakticky na hospodářství jako hlavní mechanizátor a vedoucí hospodářství a po osmi letech jsem nastoupil na ředitelství ve funkci hlavního mechanizátora a výrobního náměstka a posléze potom v závěru jako ředitel státního a potom zemědělského podniku. Myslím dvacet roků, přes dvacet let. To byl první ředitel řecký v Československu a poslední.“⁹⁹*

12.2.3 Výraz vděku vůči České republice

Na závěr této problematiky bych ještě zmínila, že někteří mí narátoři oceňují pomoc, které se jim po příjezdu do Československa dostalo. Chtěla bych zdůraznit, že o tomto tématu začali mluvit sami v průběhu vyprávění bez předešlých dotazů.

⁹⁷ TSIVOS, Konstantinos. *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. s. 141-144. Teritoria; sv. 12.

⁹⁸ Paní V.N., rozhovor uskutečněný v říjnu 2014 v Krnově.

⁹⁹ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krnově.

„Ne, já si nemůžu stěžovat na nic. Bylo to prostě tak, jak se jednalo se všemi. Tak jaká byla doba, taková byla doba, pro naše rodiče to bylo velice jako dobré, protože to pro ně byla jak Amerika. Ať si říká, kdo chce, co chce, tady se nás jako Češi ujali, nemůžeme říct křivého slova.“¹⁰⁰

„To není moje myšlenka, to nejsou moje slova, to jsem někde četl, ale je to pravda, že ti Řeci jsou vděční za pomoc, kterou jim tady poskytli. Nikdy jsem neslyšel Řeka, že by na ty Čechy nadával. I v Řecku, co jsou Češi, co se odstěhovali, tak mají ten druhý národ taky v Česku. Takže po této stránce, my těm Čechům děkujeme za to, co pro nás udělali.“¹⁰¹

„A ještě to jsem chtěla říct, já na Čechy nemůžu vůbec nadávat, poslouchajte, v tom dětském domově, jako po té válce jak jsme přišli, my jsme měli veškeré ovoce, jako pomeranče, citróny, banány, to české děti ani nemohli mít! Fakt, já si nemůžu stěžovat, já... v tomhle Čechy beru!“¹⁰²

„Oproti Řecku to bylo lepší. My jsme se opravdu měli moc dobře, já do smrti nezapomenu, jak se o nás tady starali, i pěkně oblečení jsme chodili, všechno jsme měli, co jsme potřebovali. Všechno nám kupovali. Víc nám Češi pomohli, než Řeci.“¹⁰³

12.2.4 Shrnutí

Narátoři dosáhli základního vzdělání a většina z nich je vyučena. Navštěvovali české školy, kde měli dobré podmínky, dle jejich potřeb jim byl na základních školách upraven i učební plán, aby nebyly děti zbytečně přetěžovány. Navíc měli všichni možnost navštěvovat i „Řecké školy“, kde se dbalo na to, aby nezanikl jeden z hlavních prvků národní identity – jazyk. Kromě jazyka se dozvídali často i mnohé informace o Řecku, to však záleželo na samotném řeckém pedagogovi. Kromě toho, jak u narátorů probíhala výuka, jsme se dozvěděli i něco o problematice českého jazyka, přičemž výraznější problémy s ním má pouze jedna narátorka. Všichni se úspěšně zapojili do pracovního procesu a narátor V.K. se dokonce stal ve svém oboru pracovní elitou. Nejen díky těmto skutečnostem pocítují narátoři vůči České republice vděk, zejména kvůli pomocné ruce, kterou jim Československo v obtížných chvílích nabídlo.

¹⁰⁰ Pan N.Z., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹⁰¹ Pan A.Č., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹⁰² Paní N.K., rozhovor uskutečněný v listopadu 2014 v Krnově.

¹⁰³ Paní V.N., rozhovor uskutečněný v říjnu 2014 v Krnově.

12.3 Zachování řecké identity a vztah ke staré vlasti

Vymezen pojmu „identita“ je velice složitým problémem, neboť její pojetí zahrnuje dvě hlavní oblasti, které jsou však vzájemně propojeny:

- 1) Vztah jedince se sebou samým – tzv. vnitřní identita
- 2) Vztah jedince k ostatním – k vlastní skupině, etniku/národu apod.
- tzv. identita získávána zvenčí ¹⁰⁴

Již podle názvu výzkumné otázky můžeme odhadnout, že se zde zaměřím na identitu získávanou zvenčí, tzv. **národní identitu**. Tématem národní identity se zabývalo velké množství antropologů¹⁰⁵ a toto téma je vskutku komplikované. Národní identita je soubor většího množství identit, které se shromažďují do jedné skupiny. Vzniká během procesu identifikace s něčím (v tomto případě s národem) a opačně také díky kontrastům, tedy když se proti někomu vymezují. Před rokem 1969 se o skupinové identitě uvažovalo jako o přirozeně dané¹⁰⁶, dnes však už víme, že tento model je mnohem dynamičtější, z toho důvodu, že identita je *relační* a *situační*, tzn. je variabilní, podle toho, s kým se identifikujeme a proti komu se vymezujeme v rozlišných situacích. Jedinec si tak volí různé tradice a různé ideové postoje podle jeho životní zkušenosti, která utvářela jeho charakter.¹⁰⁷

Národní identita se tedy skládá z různých kategorií, přičemž pro účely tohoto výzkumu jsem si zvolila jako charakteristické znaky následující: *zachování řeckého jazyka, zachování řeckých tradic, vazby s řeckou komunitou, sebeidentifikace s národním celkem a vztah ke staré vlasti*.

12.3.1 Zachování řeckého jazyka

Důležitým znakem národní identity je jazyk. V teorii etnolingvistické identity se dozvídáme, že právě jazyk je podstatné měřítko pro porovnávání členů etnolingvistické skupiny s jiným celkem - dominantnější, většinovou skupinou. Snaha členů používat jazyk dominantnější skupiny může být znakem o snahu připojení se k této skupině, kdyby pak postupovali všichni členové etnolingvistické skupiny takovýmto způsobem, přestali by se

¹⁰⁴ KOŠTÁLOVÁ, Petra. Stereotypní obrazy a etnické mýty: kulturní identita Arménie. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, sv. 79, s. 22.

¹⁰⁵ Např. Fredrik Barch, Thomas Hylland Eriksen, Pavel Barša, atd.

¹⁰⁶ Přelomová kniha, která změnila pohled na tuto problematiku, nese název *Ethic Groups and Boundaries* a je napsána Fredrikem Barthem.

¹⁰⁷ ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2007, s. 66-70.

jazykově odlišovat a jazyková základna by zcela zanikla a s ní by zanikla i jistá kolektivita.¹⁰⁸

Co se týče vyučování řečtiny v České republice, nastaly velké změny po roce 1989, kdy velké množství Řeků a jejich dětí odcestovalo zpět do své vlasti. Zejména v malých obcích byl provoz řeckých škol zcela přerušen. Řecké obce byly reorganizovány a byla vytvořena Asociace řeckých obcí v ČR, která si dala za jeden z hlavních cílů obnovit výuku řečtiny.¹⁰⁹

Ačkoli všichni z mých narátorů navštěvovali řecké školy a dá se předpokládat, že řečtinu ovládali, **aktivně ji dnes užívá pouze** polovina z nich, a to narátoři V.K., V.N. a N.K.. Dle odborné literatury, s jazykovou komunikací v rodinách souvisí otázka „mateřského jazyka“ – tzn. dominantní jazyk, který byl využíván jako hlavní především v dětství. To potvrzují i narátor N.Z. a A.Č., kteří doma mluvili řecky, ale pouze do té doby, dokud žili rodiče. Narátorka V.H. pak řečtinu využívala pouze v případě, kdy navštěvovala svou sestru.

Zajímavé je pak zjištění u narátorky V.N., která doma s řeckým manželem mluvila jak řecky, tak česky. „*My jsme s manželem doma mluvili řecky i česky, i s dcerou česky, řecky mluvíme. [smích] I se synem, s vnučkou, s vnukem. Mluvíme i tak, i tak.*“¹¹⁰

V souladu s literaturou **však mateřským jazykem dětí narozených ve smíšených česko-řeckých rodinách řečtina již není.**¹¹¹ Což dokládají i výpovědi mých narátorů, z nichž polovina řecký jazyk pro rodinnou komunikaci nevyužívá vůbec, a to narátoři A.Č., N.Z., V.H.

Tři z mých narátorů měli nicméně **snahu řečtinu do dalších generací zachovat**, pouze dva z nich však uspěli. „*Děti naše musely chodit do řečtiny. Ale z řečtiny furt utíkali. A dneska mi říkají: „proč jsi nás neučil řecky?“ a já: „dobře a proč jste utíkali z té školy?“ a oni: „ale tak jsi nás měl zbít.“ Tak se snažili, no pár slov, jako, ale na nějaký vykládání to není. Uvědomili si to pozdě.*“¹¹²

Uspěli tedy pouze narátoři V.K. a V.N., u kterých **řečtinu ovládají dokonce i vnuci a vnučky**. Zde bych chtěla upozornit na **výjimku** narátorky N.K., která

108 BAČOVÁ, V. Identita v sociální psychologii. In: SLAMĚNÍK, I. – VÝROST, J. eds. Sociální psychologie. Praha: ISV, 2008. s. 118.

109 SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty*. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 5, s. 155-157.

110 Paní V.N., rozhovor uskutečněný v říjnu 2014 v Krnově.

111 SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty*. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 5, s. 155-157.

112 Pan N.Z., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

vlastní rodinu momentálně nemá¹¹³, avšak řečtinu **využívá neustále**, neboť udržuje vztahy spíše s obyvateli řecké národnosti.

Dle výše uvedených informací mohu tedy konstatovat, že řecký jazyk byl zachován u poloviny mých narátorů.

12.3.2 Zachování řeckých tradic a vazby s řeckou komunitou

I fakt, zdali byly zachovány původní zvyky a tradice nám může mnohé napovědět o tom, zdali u mých narátorů došlo k zachování národní identity. Do své nové domoviny si Řekové přinesli společně s jazykem i kus své původní kultury. Řecká komunita často zajišťovala aktivity, které mohli emigranti provozovat ve svém volném čase. Jednalo se zejména o **umělecké soubory** – taneční a hudební tělesa, a tzv. „**Řecké zábavy**“, které byly místem, kde se řečtí emigranti společně pobavili, hlavním prvkem těchto zábav je pak tanec, zpěv a řecká kuchyně.¹¹⁴

Narátorka V.H. ve svém dětském domově navštěvovala pěvecký sbor a narátorka N.K. zase taneční soubor. „*Jo, to jsme měli ale v tom dětském domově, my jsme potom jezdili, jak byly vždycky soutěže tvořivosti mládeže. Většinou to bylo v Ostravě, tady z té severní Moravy. A my jsme tam vždycky vyhráli se souborem! Vždycky! Nebyl rok, abychom to nevyhráli. Protože my jsme měli jiné tance jak ti ostatní, že*“.

Narátorka V.N. navštěvovala taneční soubor v Krnově, ale až v dospělosti. Ostatní z mých narátorů se těchto aktivit neúčastnili, spíše se věnovali sportům, které byly v té době dostupné. Narátoři A.Č. a N.Z. však existenci těchto souborů zmiňují: „*Ale byl tam třeba takový kroužek, kde se učily ty holky tančit a zpívat řecky, takže když se slavil nějaký náš svátek, tak tam vystupovaly ty děcka, já teda ne, ale sestra a mama. Byl tam takový soubor.*“¹¹⁵

„*Folklórní, ale tam já jsem nechodil. Všechno bylo, šachový kroužek byl, ten pěvecký.*“¹¹⁶

Řecké zábavy pak byly místem, kde se řecká komunita scházela opravdu ve velkém a **udržovala tak vazby mezi emigranty**, až na narátorku V.H. je navštěvovali všichni dotazovaní narátoři, kteří však bydleli v místech, kde se tyto akce pořádali. Narátor N.Z. se dokonce zmiňuje, že na tyto zábavy – ve Zlatých Horách, chodila i spousta Čechů.

¹¹³ Na toto téma bylo s narátorkou víceméně nemožné hovořit, neboť ji poznamenaly jisté tíživé rodinné situace, které však nemají návaznost na problematiku řecké emigrace, pozn. autorky.

¹¹⁴ BOTU, Antula. Řecká etnická skupina v Československu. *Český lid*, 1982, roč. 69, č. 1, s. 47-49.

¹¹⁵ Pan A.Č., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹¹⁶ Pan N.Z., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

V dnešní době se ovšem na Bruntálsku pořádají řecké zábavy pouze v Krnově a ve Zlatých Horách a navštěvují je narátoři V.K. a N.K., kteří tímto způsobem **udržují kontakty s řeckou komunitou**. S mnoha řeckými přáteli se stále stýká ještě narátorka V.N., zbytek narátorů udržuje **vazby s Řeky spíše v rámci rodiny, nebo s hrstkou řeckých přátel**. Důležité je zmínit, že **řeckého partnera pro sňatek si vybrala pouze narátorka V.N.** Při této příležitosti jsem se narátorů ptala, jak tuto okolnost, že si vzali Češku/Čecha brali rodiče, kteří dle literatury většinou **trvali na sňatcích s osobami řeckého původu**. Z výpovědí poté vzešlo, že rodiče narátorů vesměs **neměli k této skutečnosti vyloženě negativní postoj**, jak dokládá výpověď narátorky V.H.: „*Tatínek sice ze začátku, že by to, ale můj tatínek byl hodný, víš. Pak mě, dědu tak strašně rád jako, že měl ho radši než mě. On ho měl hrozně rád.*“¹¹⁷

Co se týče **typických řeckých svátků**, zmiňují mí narátoři **jmeniny**. Při této příležitosti se sešla celá rodina, navařila se různá řecká jídla a panovala uvolněná přátelská atmosféra. V rámci jmenin se často také zpívalo a tančilo, to samozřejmě záleželo také na tom, kde hostitel bydlel. „*Ano, řecké svátky se slavily, třeba řecký Georg a Mikuláš, ano slavilo. (...)Hlavně ty jmeniny a narozeniny se slavily. To se sešla celá rodina, pokud tady byla. Tehdy jsme tu byli skoro všichni.*“¹¹⁸ Takto slavili všichni narátoři, kromě pamětnice V.H., ta si nepamatuje, na žádné udržování takovýchto svátků.

Je podstatné zmínit, že některé svátky se díky českému vlivu přizpůsobily, tímto případem jsou pak Vánoce a Velikonoce, jejichž formu přejali dotazovaní Řekové od nás.

„*No Vánoce se slavily prakticky symbiózně s českými. Protože datově souhlasí, Velikonoce sice nesouhlasí, jednou za čtyři roky souhlasí Velikonoce, ale slavilo se to jako tak, jak se to slaví do teď. Tam totiž Vánoce se slavily, protože jako znáte jméno Christos, to je Kristus. My jsme měli Christose jako bratra, tak jsme se vždycky navštěvovali jako ti lidi, uctívali toho malého Krista. No ale vzhledem k tomu, že já už jsem byl v té době ateista, tak tady toto jsem bral jako takové zpestření.*“¹¹⁹ V Řecku tedy na náš Štědrý den slaví spíše jmeniny Christose – Krista a bere se v potaz více Nový rok, než Vánoce. U nás narátoři, co se týče Vánoc, přejali naše zvyky – např. smažení kapra, zdobení Vánočního stromu a rozdávání dáreků na Štědrý večer.

¹¹⁷ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹¹⁸ Pan A.Č., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹¹⁹ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krnově.

Do dnešních dnů typické řecké svátky (konkrétně např. **jmeniny**) slaví čtyři z mých narátorů a to V.K., V.N., N.K., N.Z.: „*Slavili jsme a ještě letos naposledy budeme slavit sourozencům a takovým těm známým. No ale co, to jakože se sejdeme, že si pustíme nějaký ty řecký hudby, když seženeme, tak nějak to řecké víno. No jako uděláme si tu řeckou kuchyň, pustíme si tu řeckou hudbu. Někdy si aji, když je, jak to vyjde, tak si aji zatancujem.*“¹²⁰

„*Všechny zásadní zvyky se zachovávají. Zejména ty jmeniny a takové ty svátky národní, státní se dodržují.*“¹²¹

12.3.3 Sebeidentifikace s národním celkem a vztah ke staré vlasti

Občanství hraje velice důležitou roli, protože na něj **plynule záležitost národní identity navazuje**. Vždyť ve chvíli, kdy nemáte české občanství, nemůžete například volit. Co se týče občanství, nejdříve velkou roli hrála tužba vrátit se do své rodné vlasti, vzhledem k tomu, že české zákony v té době neumožňovaly dvojí občanství, byli emigranti postaveni před volbu - ve chvíli, kdy přijali české občanství, se vzdali návratu do Řecka. Dokonce ani Řekové, kteří uzavírali smíšená manželství, zpočátku nestáli o přijetí občanství českého.

Tato problematika byla o to složitější, že do 80. let řecké orgány mnohým z řeckých emigrantů řecké občanství odebrali a nezdědka proti nim byly vydávány zatýkácké rozkazy za protinárodní činnost, nebo za zradu národa. Celkově vzato bylo za těchto okolností odebráno občanství 22 266 emigrantům.¹²²

Pět z šesti mých narátorů však má české občanství, z výpovědí nicméně nepřímo vyplývá, že české občanství přijali ne úplně dobrovolně, nýbrž spíše následkem okolních vlivů. Narátorka V.H. měla například časté problémy při přejezdech přes hranice, když jezdila do zahraničí, z tohoto důvodu tedy přistoupila k přijetí občanství českého.

„*Protože jsem měla strašné problémy, když jsme jezdili na dovolené třebaš. Do Jugošky, do Maďarska, do Německa, strašné problémy, jsem měla s tím. Protože oni mi to zaprvé nechtěli povolovat tu dovolenou a když jsme někam přijeli na hranice a měla jsem povolené, všichni byli pryč už a já jsem tam musela stát i tři hodiny. Furt chodili s tím povolením a furt chodili a furt hleděli a furt cosi volali. A dokonce kdysi z Maďarska jsme se vraceli z dovolené, my jsme tam přijeli nevím nějak k večeru a byli jsme tam na těch*

¹²⁰ Pan N.Z., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹²¹ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krnově.

¹²² TSIVOS, Konstantinos. *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. s. 162. Teritoria; sv. 12.

hranicích do jedné do dvou hodin do rána nebo mě nechtěli pustit zpátky. Přitom jsem měla všechno povolené jo. A to až potom jsme tam byli i se švagrovou Evou, tak až potom se rozčílila, že to bylo šílené, říká, že to už není myslitelné, co furt tam oni volali do Prahy a všady, a tak teta říká: „Já teda zavolám na hrad, já tam mám švagra, tak on si to tam to.“ Tak potom až konečně, konečně mě pustili. Já jsem měla šílené problémy. Kvůli tomu aji, víceméně kvůli tomu.“¹²³

Narátorka V.N. si i se svým manželem vzala občanství také z nutnosti: *„Já mám české občanství, museli jsme si ho vzít. Ještě za komunistů, když manžel ještě žil, my jsme byli v Bruntále, tam jsme dali slib a pak nám dali českou občanskou legitimaci. Manžel zemřel v sedmdesátém sedmém a my jsme tam byli tak v sedmdesátém. A kdybychom si to český občanství nevzali, tak bychom museli do Řecka, víte.“*

Narátorka N.K. si však české občanství vzala dobrovolně a to po sňatku se svým českým manželem.

Narátoři N.Z. a A.Č. vytrvali se statusem politických emigrantů velmi dlouhou dobu, po pádu vojenské junty¹²⁴ se snažili získat zpět řecké občanství, narazili však na různé problémy, a proto tyto snahy zůstaly bezúspěšné. Narátor N.Z. byl kvůli vyřízení řeckého občanství asi pětkrát v Řecku, jeho snahy však nikdy nedopadly pozitivně, obzvláště kvůli řeckým úředníkům. Proto se po revoluci rozhodl, vzít si občanství české, které získal po čtyřicetiletém pobytu v ČR bez problémů.

Narátor A.Č. se rozhodl vzít si české občanství, když viděl, že ze strany Řecka jsou obtížné podmínky k znovunabytí řeckého občanství. Problém byl zejména kvůli tomu, že jeho rodiče nebyli sezdaní a také kvůli náboženství apod.:

„(...)No a nám museli ve Vrbně udělat křtiny, abysme byli pravoslavní, protože bez toho by nám to občanství nedali. Tak my jsme tam všichni chodili, abysme dostali občanství a pořád byli nějaké problémy tak jsem se naštvál a řekl, že si vezmu české občanství.“¹²⁵

Jediným narátorem, který si úspěšně v půlce 70. let vyřídil řecké občanství, byl tedy narátor V.K. Jak sám přiznává, tohoto úspěchu dosáhl s pomocí svých vlivných příbuzných, kteří v Řecku zůstali.

¹²³ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹²⁴ HLADKÝ, Ladislav a kol, pozn. č. 21, s. 40.

¹²⁵ Pan A.Č., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

„No měl jsem s tím problém velkej (s cestováním, pozn. autorky), ale dokázal jsem se s tím vyrovnat. Ale já jsem měl řecký pas, mám řeckou občanku, mám tady pobyt. Děcka si vyřídily oboje (...).“, „Brali (řecké občanství, pozn. autorky), no některým. Ale vzhledem k tomu, že půlka mé rodiny zůstala dole a byli dobře situovaní, tak sme vyřídili doklady.“¹²⁶

Díky tomu, že má narátor V.K. řecké občanství, nemůže v České republice volit, může volit pouze do parlamentu Evropské unie.

Jak už bylo řečeno, na problémy týkající se občanství plynule navazuje **záležitost národní identity**. U mých narátorů jsem vyzorovala lehkou rozporuplnost, zejména když vypovídali, že se cítí jako Řekové, ale doma se cítí v České republice, nebo že se cítí jako Řek i jako Čech.

Narátor A.Č. odpověděl na otázku, zdali se cítí být více Řekem, či Čechem neurčitě: „Já ani nevím, abych řekl pravdu. Já jako všude říkám, že su Řek, protože su, ale že bych to nějak prožíval, to ne.(...) Nemám taký pocit, že bych musel všude vykládat, že jsem Řek.“¹²⁷ Doma se však cítí v Česku, nejen proto, že zde má většinu českých kamarádů. Řecko se snaží navštěvovat pravidelně.

Narátor N.Z. se cítí „úplně jako Řek“, ale doma se cítí v České republice. K Řecku, jak dokládá jeho výpověď, má však silný vztah: „(...)Doma se cítím tady v Bruntále, bohužel. Ale samozřejmě když pojedu do Řecka, tak to je, to se nedá popsat. To je takový pocit, takový velice příjemný pocit.“¹²⁸ V minulosti N.Z. Řecko navštěvoval i se svou manželkou pravidelně, v dnešní době to již však není moc možné, kvůli pracovní vytíženosti.

Narátorka V.H. se cítí být i Řekyní i Češkou, doma se cítí v České republice a zdůvodňuje to tím, že zde vyrostla a má tu své zázemí. Do Řecka nejedí V.H. ani na návštěvu, z výpovědí lze konstatovat, že na Řecko jednoduše „zanevřela“.

Narátorka N.K. bez váhání odpověděla, že se cítí jako Řekyně, za svou vlast považuje Česko, avšak jako druhou vlast uvádí Řecko. Do Řecka jezdívá pravidelně na dovolené.

¹²⁶ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krmově.

¹²⁷ Pan A.Č., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹²⁸ Pan N.Z., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

Narátorka V.N. pak na otázku zdali se cítí být více Češka, nebo Řekyně odpověděla vyhýbavě, „že je jí to jedno“, doma se však cítí v České republice a Řecko pravidelně navštěvovala, někdy i na několik měsíců, kdy pobývala u příbuzných.

Jediným narátorem, který má co se týče této stránky jasné stanovisko, je narátor V.K., bez váhání vypověděl, že se cítí jako Řek, a ačkoli bydlí v České republice, doma se cítí, když jede do Řecka, kde dokonce vlastní i dům. Řecko navštěvoval dříve pravidelně, jak sám uvádí, obvykle co dva roky na čtrnáct dní, v dnešní době však návštěvy úplně omezil, kvůli těžkému úrazu, který prožil před čtyřmi lety. Momentálně se chystá do Řecka jet co nejdříve.

Dá se říci, že získání českého, nebo řeckého občanství bylo jistým mezníkem v integraci mých narátorů, zejména pak v otázce identity, tedy té, zdali se cítí více Čechy nebo Řeky. Můžeme vyzorovat určité emoční vazby na svou řeckou část osobnosti, která je však přebíjena pocitem sounáležitosti s českým prostředím, které často mí narátoři nazývají svým domovem. Pouze jediný narátor pak svým postojem odráží jasný vztah k Řecku a ke svým řeckým kořenům.

12.3.4 Shrnutí

NARÁTOŘI	V.N.	V.H.	V.K.	N.K.	A.Č.	N.Z.
Aktivně využívá řečtinu	X		X	X		
Byl v řeckém uměleckém souboru	X	X		X		
Navštěvoval řecké zábavy	X		X	X	X	X
Navštěvuje řecké zábavy			X	X		
Stýká se s řeckou komunitou	X		X	X		
Sňatek s Řekyní/Řekem	X					
Slaví řecké svátky	X		X	X		X
Má řecké občanství			X			
Cítí se jako Řek	Neurč. odp.		X	X	Neurč. odp.	X
Cítí se jako Řek i Čech		O				
Doma se cítí v Řecku			X	O („druhá vlast“)		O
Navštěvuje/navštěvoval Řecko	X		X	X	X	X
VÝSLEDKY	7	1,5	9	8,5	2	4,5

Vzhledem k množství informací jsem pro přehlednější interpretování výsledků k této výzkumné otázce vytvořila tabulku. **X** v této tabulce znamená 1 bod a **O** má hodnotu 0,5 bodu. Její podobu můžete vidět na předchozí straně.

Kvůli jednotlivým výpovědím a výsledkům bych pana narátora V.K. dala jako příklad velké míry zachování řecké identity a výsledná škála je tedy následující:

VELKÁ MÍRA ZACHOVÁNÍ ŘECKÉ IDENTITY	MENŠÍ MÍRA ZACHOVÁNÍ ŘECKÉ IDENTITY	ŘECKÁ IDENTITA TĚMĚŘ NEZACHOVÁNA
9-7BODŮ	6-4BODŮ	3-1BODŮ

Tři z narátorů mají zachovány řeckou identitu **ve velké míře**. **Jeden** z narátorů má zachovány identitu v **menší míře**. A u **dvou** narátorů řecká identita **téměř zanikla**. Klíčovou roli v zachování národní identity ve velké míře sehrálo u těchto jedinců udržení řeckého jazyka, kulturních zvyků a dále také styk s řeckou komunitou. Díky těmto faktorům si udržují své pomyslné hranice od většinové české společnosti, i když v ní už pobývají několik desetiletí, nebo téměř od narození. U těch, u kterých je otázka národní identity rozporuplná, může hrát roli kromě neudržování výše zmíněných faktorů také to, že na svou starou vlast zkrátka zanevřeli, kvůli nelehkému osudu, kterým si kvůli emigraci museli projít, a nejen následkem toho přijali spíše české normy a hodnoty.

12.4 Možnost reemigrace do své vlasti

Jak už bylo několikrát řečeno, řecká emigrace byla od počátku zamýšlena jako dočasná, řečtí uprchlíci odcházeli z vlasti s představou, že se po nějaké době vrátí zpět do své domoviny, ale tomu bránil rozkol politických vztahů mezi Československem a Řeckem.¹²⁹ Po Stalinově smrti došlo k uvolnění a diplomatické styky se začaly opět obnovovat, což dokládá i povolení československého režimu pro reemigranty, kteří se mohli vrátit, když o to požádali. V září a prosinci 1954 odcestovalo do Řecka ve dvou transporthách 737 osob.¹³⁰ V nadcházejících letech však **aténská vláda změnila k reemigraci postoj** a hromadné transporty byly zastaveny. Po roce 1954 se mohli uprchlíci vracet pouze na základě individuálních žádostí, které byly vyřizovány řeckými úřady.¹³¹ Tato první etapa reemigrace byla však zastavena vojenským, silně pravicově zaměřeným převratem v Řecku v dubnu roku 1967. Mezi léty 1955 až 1967 se do Řecka vrátilo téměř 1500 emigrantů. Někteří navrátilivší byli za své levicové přesvědčení perzekuováni. Pravicový vojenský režim však v Řecku padl v roce 1974, tato událost pak nastartovala druhou vlnu repatriace. V následujících letech samozřejmě stoupl počet navrátilců, roku 1981 byl dokonce přijat zákon, který v Řecku zrušil všechna omezení pro reemigranty. V osmdesátých letech toto uvolnění tedy umožnilo masové odchody Řeků zpět do vlasti.¹³² V roce 1985 byla podepsána důležitá úmluva o vyplácení důchodů těm, kteří v Československu pracovali a navrátili se zpět do své vlasti.¹³³

Za třetí etapu lze považovat období po roce 1989, kdy v Československu došlo k pádu komunistického režimu. Odcházeli především mladí Řekové, jež pobyt v Řecku střídají s pobytem v Česku. V současné době se reemigrace až na minimální výjimky zastavila.

Ačkoli možnosti reemigrace využili někteří příbuzní mých narátorů, oni sami ji nevyužili z různých důvodů. Narátorka V.H. nikdy neměla ani touhu se do své „původní domoviny“ navrátit. Jako důvody uvádí: *„Protože za první jsem z tamě odešla strašně mladá a za druhé nikoho tam nemám a kam bych šla?“*¹³⁴

¹²⁹ DOSTÁLOVÁ, Růžena, OLIVA, Pavel a VAVŘÍNEK, Vladimír, ed, pozn. č. 36, s. 20.

¹³⁰ HRADEČNÝ, Pavel et al. *Dějiny Řecka*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. s. 663. Dějiny států.

¹³¹ KRÁLOVÁ, Kateřina. Otázka loajality řecké emigrace v Československu v letech 1948 až 1968. *Slovanský přehled*, 2009, roč. XCV, č. 3, s. 348.

¹³² OTČENÁŠEK, Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České Republice dnes. *Český lid*, 1998, roč. 85, č. 2, s. 157.

¹³³ HLADKÝ, Ladislav a kol, pozn. č. 42, s. 22.

¹³⁴ Paní V.H., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

Narátor A.Č. neměl také zájem se do Řecka vrátit, jako důvody uvádí, že nechtěl začínat „od znova“ a navíc ve vzduchu viseli možné perzekuce: „(...) *Tam byl takový problém, protože já bych byl trestně stíhaný, že jsem v osmnácti letech nenastoupil na vojnu. (...)*“, „*Ne, to vůbec. Nechtěl (vrátit se do Řecka, pozn. autorky). Proto jsme se do toho Řecka nevrátili, protože jsem jako neměl takovou snahu se do toho Řecka vrátit. Protože jsem byl nejstarší, tak čekali, co řeknu a mně se do toho Řecka moc nechtělo. Já už jsem měl přes třicet let a to už mi připadalo takové divné, začínat znovu.*“¹³⁵

Výpovědi narátora N.Z. jsou ohledně návratu do Řecka smíšené, hovoří spíše o tom, že se mohl přestěhovat do Jugoslávie, protože se zde narodil. Takovým rozhodnutím si však nebyl jist, protože politické vedení v té době se snažilo, aby si obyvatelstvo myslelo, že nikde jinde se nebude mít lépe, než právě v Československu, to dokládá i jeho výpověď: „*Tak jakou touhu. Kdybych nebyl takový blázen a nechtěl jenom pracovat a mít peníze, tak jsem mohl mít krásný život v Jugoslávii. Já jsem mohl získat občanství jugoslávské a v té době Jugoslávie byla Amerika. Jenomže já jsem nepřemýšlel tak daleko. Na to člověk přijde sám, ale až už je pozdě. Tak jsem si to tam projel všechno, ale teď už to nepotřebuju, už mi to je k ničemu. Ale v té době, nikdo nás takové věci neučil, ale ani nechtěl, abychom takové věci znali. Tak to zase, to byla taková ta jedna z dalších chyb těch našich vedoucích strany no. Oni těm lidem měli dát trošku větší volnost a ti lidi by jim děkovali.*“¹³⁶

Ačkoli u následujících narátorů je míra zachování identity velká, což dokládají výsledky druhé výzkumné otázky, v České republice přesto zůstali. Narátorka N.K. dokonce uvádí, že o tom ani nikdy neuvažovala: „*Já se tam nevrátím jako natrvalo, ani náhodu. Já se v Česku cítím dobře a nechci se odtud stěhovat. Nikdy jsem o tom neuvažovala.*“¹³⁷ Konkrétnější důvody, než že si zde zvykla na podnebí, však neuvedla.

Narátorka V.N. o návratu společně s chotěm uvažovala, po jeho smrti se však narátorka rozhodla zůstat zejména kvůli rodinným důvodům a zázemí. „(...) *abych vám řekla čistou pravdu, abych jela do Řecka na stálo? Nechcu. Mám tady děcka, mám tady*

¹³⁵ Pan A.Č., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹³⁶ Pan N.Z., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Bruntále.

¹³⁷ Paní N.K., rozhovor uskutečněný v listopadu 2014 v Krnově.

*vnuky, vnučky mám, všechno mám, zetě, snachy a nechám ten byt a půjdu do Řecku, co tam? Kdo mi tam pomůže?*¹³⁸

Nejpřekvapivější rozhodnutí přišlo ze strany narátora V.K., jak můžete přečíst výše, jako doma se cítí v Řecku, dokonce v Řecku vlastní i dům, přesto se rozhodl zůstat: „*No, tak chtěl jsem (se vrátit do Řecku, pozn. autorky), ale vzhledem k tomu, že to bylo po osmdesátých letech, děcka už chodily do školy, kluk na gymnázium, on byl premiant, tak to už bylo špatné. Ale sourozenec se tam odstěhoval. Tři sourozenci se tam odstěhovali. Ale měl jsem rodiče a musel jsem se postarat o rodiče a já jsem je v osmdesátém třetím odstěhoval do Řecku.*“¹³⁹ Hlavním důvodem proč se nerepatrioval, bylo již utvořené rodinné zázemí v České republice.

12.5 Shrnutí výzkumné části

Výzkum byl dle vytyčených výzkumných otázek rozdělen na čtyři hlavní části, přičemž v první části analyzuji prvotní přijetí emigrantů Československem. V konečné stanici „Československo“ se emigranti dočkali po jejich dlouhé cestě z Řecku přívětivého přivítání, byly jim zajištěny základní lidské potřeby a poskytnut azyl.

V druhé části rozebírám možnosti, které narátorům a řeckým emigrantům Česká republika nabídla, narátoři se u nás vzdělávali v československých školách, dále jim bylo umožněno navštěvovat „Řecké školy“ a zachovat tak jeden z hlavních znaků národní identity – jazyk. Všichni z mých narátorů příznivě zvládli zařazení do pracovního procesu a jeden z nich dosáhl i výjimečných úspěchů. Československá společnost těmto emigrantům otevřela náruč a narátoři toho pozitivně využili.

Ve třetí části se zabývám otázkou zachování národní identity, tedy té řecké. V rámci toho problému se zaměřuji na její základní kategorie: jazyk, socio-kulturní kategorie a sféra sebeidentifikace s národním celkem společně se vztahem ke staré vlasti. Díky řeckým organizacím vznikaly různé umělecké taneční, nebo pěvecké soubory, které podporovaly řeckou národní sounáležitost. Místem, kde se Řekové nejvíce scházeli, byly řecké zábavy a domovy samotných emigrantů, kde se upevňovaly tradice v podobě řeckých svátků, např. jmenin. Co se týče jazykové úrovně, aktivně využívá řečtinu polovina narátorů, ostatní tento dominantní prvek nechali do dalších generací vymizet. Otázka sebeidentifikace narátorů s národním celkem je rozporuplná, kromě jednoho

¹³⁸ Paní V.N., rozhovor uskutečněný v říjnu 2014 v Krnově.

¹³⁹ Pan V.K., rozhovor uskutečněný v březnu 2014 v Krnově.

narátora se sice cítí být spíše Řeky, mají však česká občanství a doma si většinou připadají v České republice. Jedna narátorka na Řecko už úplně zanevřela a nejezdí sem ani na návštěvy, ostatní se snaží využívat alespoň krátkých pobytů, ve své někdejší „domovině“. Míra zachování řecké identity je dle výsledků následující: U tří narátorů je zachována ve velké míře, u jednoho v menší míře a u dvou téměř zanikla.

Ve čtvrté a poslední části se zabývám otázkou reemigrace. Ve čtvrté a poslední části se zabývám otázkou reemigrace. Všichni z mých narátorů měli možnost reemigrace do své původní vlasti, využila ji dokonce většinou i velká část jejich příbuzných, dotazovaní narátoři ji však sami nevyužili, jejich konkrétní důvody se pak různí. Nejvíce je však uváděn důvod, že zde měli již vybudované zázemí, a kdyby se navrátili, museli by začít takříkajíc od píky.

Zajímavý případ je narátora V.K., který právě kvůli výše zmíněným důvodům Česko neopustil, ačkoli se cítí jako Řek, doma se cítí v Řecku a má dokonce řecké občanství.

ZÁVĚR

Má práce si kladla za cíl vylíčit vztah narátorů se širšími sociálními skupinami v období od jejich příjezdu do Československa až doposud, konkrétně pak popsat jejich osudy v tomto období, nebo jak toto období vybraní narátoři odrážejí. Pro splnění uvedeného cíle jsem si **zvolila kvalitativní výzkum** s antropologickým směřováním do terénu a **antropologickým designem výzkumu** spojeným s **orální historií**. Metoda orální historie je součástí historiografie, do níž spadá také historická antropologie právě proto je možno tuto metodu užít pro potřeby zkoumání soudobé historie v rámci metod historické antropologie nebo antropologie obecně. Provedla jsem 6 polostrukturovaných rozhovorů a následně je komparovala s dostupnou odborně historickou, etnografickou a kulturně-antropologickou literaturou. Výsledky mého výzkumu mě dovedly k poznatkům, jak jednotliví narátoři vnímali situaci po příjezdu do Československa, jakých možností, které byly řeckým emigrantům na území ČR poskytnuty, využili, a také na jaké úrovni je zachována řecká identita u jednotlivých narátorů – této výzkumné otázce jsem vymezila v práci největší prostor vzhledem k přínosu pro kulturní antropologii. Rovněž jsem prezentovala důvody, díky kterým se narátoři rozhodli zůstat v České republice.

Po příjezdu byli narátoři umístěni do přechodných záchytných stanic, kde jim byla poskytnuta pomoc po náročné pouti. Ačkoli byli zprvu kvůli nařízení KKE záměrně izolováni, dočkali se nakonec vlídného přijetí Československou společností. V Československé republice se vzdělávali a následně úspěšně zapojili do pracovního procesu. Co se týče míry zachování identity, tři z mých narátorů mají řeckou identitu zachovánu ve velké míře, jeden v menší míře a u dvou řecká identita téměř zanikla. K zachování řecké identity v těchto případech nejvíce přispělo zachování řeckého jazyka a udržování řeckých tradic. Do své staré vlasti se nevrátili především z důvodů, že v Česku založili rodiny a neměli se „za čím vracet“. S výjimkou jednoho narátora, který, ač má řecké občanství a cítí se jako Řek, dokonce vlastní v Řecku i dům, se nevrátil kvůli vybudovaným společenským vztahům na území České republiky. Ačkoli řecké emigranty spojuje mnoho společných zážitků a homogenizačních rysů, jak dokládají výsledky výzkumu, zůstaly jejich životní dráhy v mnohém odlišné.

Přínos mé práce vidím v upřednostnění individuality před obecnými závěry pro celou komunitu. Prostřednictvím svého výzkumu nabízím pohled na řecké emigranty „zevnitř“ prostřednictvím jejich výpovědí. Tato práce pak nabízí obraz řeckých narátorů

v celém jejich kontextu od historických příčin, kvůli kterým byli nuceni svou vlast opustit, přes historický popis samotné emigrace, až po jejich životy od dob emigrace trvající doposud.

Ačkoli je o tomto tématu napsáno již mnoho monografií a odborných prací, není tento námět zdaleka vyčerpán, při realizaci výzkumu a samotné práce jsem narazila na další možné kategorie, které by šly lépe prozkoumat, například jazykové aspekty řeckých emigrantů. Poutavá může být i další potencionální cílová skupina - tzv. „třetí generace“, což jsou děti příchozích emigrantů, potažmo by mohl být proveden výzkum zahrnující vnuky a vnučky těchto emigrantů, kde by mohlo být zajímavé zejména téma řecké identity.

SEZNAM ZKRATEK

ZKRATKA	NÁZEV V ČEŠTINĚ	NÁZEV V ŘEČTINĚ
ČR	Česká republika	
ČSR	Československá republika	
DSE	Demokratická armáda Řecka	Dimokratikos stratos tis Ellados
EAM	Národněosvobozenecká fronta	Ethniko apeleftherotiko metopo
EDES	Národní republikánská řecká liga	Ethnikos dimokratikos ellinikos syndesmos
ELAS	Řecká lidová osvobozenecká armáda	Ellinikos laikos apeleftherotikos stratos
EVOP	Komise pro pomoc dětem	Epitropi Voithias ja to Pedi
KKE	Komunistická strana Řecka	Kommounistikó Kómma Elládas
KSČ	Komunistická strana Československa	
MŠ ČSSR	Československé ministerstvo školství	
PDKE	Prozatímní demokratická vláda Řecka	Prosorini dimokratiki kivernisi tis Ellados

BIBLIOGRAFIE

PRAMENY

DVD příloha, Rozhovory, Rozhovor s A.Č., vedla Gabriela Hrabínová, 6.3.2014

DVD příloha, Rozhovory, Rozhovor s N.K., vedla Gabriela Hrabínová, 2.11.2014

DVD příloha, Rozhovory, Rozhovor s N.Z., vedla Gabriela Hrabínová, 7.3.2014

DVD příloha, Rozhovory, Rozhovor s V.H., vedla Gabriela Hrabínová, 3.3.2014

DVD příloha, Rozhovory, Rozhovor s V.K., vedla Gabriela Hrabínová, 3.3.2014

DVD příloha, Rozhovory, Rozhovor s V.N., vedla Gabriela Hrabínová, 30.10.2014

Všechny audiozáznamy v držení autorky práce. Přepisy rozhovorů v digitální formě jako příloha na DVD.

LITERATURA

Oral history: What? Why? How?. Pennsylvania: PENNSYLVANIA STATE DEPT. OF EDUCATION, HARRISBURG. BUREAU OF CURRICULUM SERVICES., 1975, 42 s.

BAČOVÁ, V. Identita v sociální psychologii. In: SLAMĚNÍK, I. – VÝROST, J. eds. Sociální psychologie. Praha: ISV, 2008. 416 s.

BAUM, Willa K.: *Transcribing and Editing Oral History.* Lanham (USA): AltamiraPress, 1991. s. 5.

BARENTZEN, L., IATRIDES.J. O., SMITH L. O. (1987): *Studies in the History of the Greek Civil War, 1945–1949.* Copenhagen: Museum Tusculanum, 276 s.

BOTU, Antula. Řecká etnická skupina v Československu. *Český lid*, 1982, roč. 69, č. 1, s. 47-49.

BOTU, Antula a KONEČNÝ, Milan. *Řečtí uprchlíci: kronika řeckého lidu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 1948-1989*. Vyd. 1. Praha: Řecká obec Praha, 2005. 523 s.

DOSTÁLOVÁ, Růžena, OLIVA, Pavel a VAVŘÍNEK, Vladimír, ed. *Řecko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 146 s. Stručná historie států; sv. 3.

DRBOHLAV, D. a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku. Kdo jsem, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: SLON, 2010. 1. vyd. 207 s.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 407 s.

ERIKSEN, Thomas Hylland. *Antropologie multikulturních společností: rozumět identitě*. Vyd. 1. Překlad Tereza Kuldová. Praha: Triton, 2007, 268 s.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s.

HLADKÝ, Ladislav a kol. *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. 1. vyd. Praha: Historický ústav, 2010. 367 s. Práce Historického ústavu AV ČR, sv. 32.

HRADEČNÝ, Pavel et al. *Dějiny Řecka*. 2., dopl. a rozš. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 768 s. Dějiny států.

HRADEČNÝ, Pavel. *Řecká komunita v Československu. Její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2000. 190 s. - (Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR., 6)

HRADEČNÝ, Pavel. Zdrženlivý internacionalismus: Občanská válka v Řecku a československá materiální pomoc Demokratické armádě Řecka. *Soudobé dějiny*. 2003, roč. 10, 1-2, s. 58-92.

IATRIDES, J. O. (2005): Revolution or Self-Defense? Communist Goals, Strategy, and Tactics in the Greek Civil War. *Journal of Cold War Studies*, sv. 7, č. 3, Summer, s. 3–33.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. 1. vyd. 286 s.

KOŠŤÁLOVÁ, Petra. Stereotypní obrazy a etnické mýty: kulturní identita Arménie. Vyd. 1. Praha: *Sociologické nakladatelství (SLON)*, 2012, sv. 79, 316 s.

KRÁLOVÁ, Kateřina. Otázka loajality řecké emigrace v Československu v letech 1948 až 1968. *Slovanský přehled*, 2009, roč. XCV, č. 3, s. 337-350.

KRÁLOVÁ, Kateřina, TSIVOS, Konstantinos. *Vyschly nám slzy...* 1. vyd. Praha: Dokořán, 2012, 335 s.

MÜCKE, Pavel. Krok za krokem. Orální historie, věda a společnost. *Naše společnost*, 2006, roč. 4, č. 1, s. 25–31.

OTČENÁŠEK, Jaroslav. Řecká národnostní menšina v České Republice dnes. *Český lid*, 1998, roč. 85, č. 2, s. 147-158.

PAPADOPULOS, Lysimachos. *Děti bouře*. Praha: Nemesis, 1998. 116 s.

PAPADOPULOS, Lysimachos. *Den návratu*. Praha: Nemesis, 1999. 299 s.

PEČENKA, Marek., LUŇÁK, Petr., et al. (1995): *Encyklopedie moderní historie*. 1. vyd. Praha: Libri, 655 s.

SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 4, s. 112-119.

SLOBODA, Marián. „Až bude v Řecku mír, vrátíme se domů“: O vzniku a vývoji řecké menšiny u nás – lingvistické a nelingvistické aspekty. *Češtinář*, 2000-2001, roč. 11, č. 5, s. 148-159.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s.

TSIVOS, Konstantinos. *Řecká emigrace v Československu (1948-1968) - od jednoho rozštěpení ke druhému*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, 2012. 277 s. Teritoria; sv. 12.

VANĚK, Miroslav a kol. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 78 s. Skripta.

VANĚK, Miroslav, MŮCKE, Pavel, PELIKÁNOVÁ, Hana: *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR v.v.i. – Fakulta humanitních studií UK, 2007. 222 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. 2009 [cit. 2014-12-09]. Dostupné z: <http://www.scitani.cz/>

POST BELLUM. Paměť národa [online]. 2000 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Kategorie a kódy plynoucí z předvýzkumu

PŘED EMIGRACÍ Z ŘECKA		
KATEGORIE	KÓDY	UMÍSTĚNÍ KÓDŮ
Řecké kořeny	Pocházel ze severního Řecka	LZ1, KMICH1, GKARAN1, VM1, AJ1, SP1, GM1, SKAN1, AA1, PK1, IM1, NL1, SJ1, ICH1, KK1, NT1, ND1, ASP1, AK1, GSI1, SS1, MF1, EP1
	Pocházel z Jihu Řecka	IN2
	Narozen v Buljkesu řeckým emigrantům	GZ1, JI1, ME1
	Narozen v Polsku řeckým emigrantům	AP1
	Byl partyzánem	LZ7, IN4
	Někdo z rodiny byl partyzánem	AJ2, KMIO3, AST2, SP2, PK2, IM3, ICH2, NT2, SKAL3, AK3, MF5, GA3, JI2, DV2, MMK2
	Smrt příbuzného v Řecku, nebo během emigrace	GKARAN4, KMIO3, AST2, AA4, ECH1, NL3, NT2, ND3, NKAL4, ASP4, AK4, EP2
	Nedostatečné vzdělání v Řecku	ED9, IN2, SJ7, GSI6
Odchod z rodné vlasti	Odchod kvůli občanské válce v Řecku	LF9, GSU6, KM1, GKARAN2, AJ4, AST3, SP3, SKAN2, AA2, IM5, NL5, SJ3, NK2, ICH3, KK2, ND2, SKAL1, ASP2, GSI2, SS2, MF5, GZ2, GA5, AV2, EK1, MMK2, LJ2, TA2, GKARAD1
	Emigrace do Československa roku 1949	AJ7, ASP2, GSI2, ED6, GSU6, KMICH3, GKARAN3, VM2, KMIO3, ECH2, IM5, SJ2, KK2, NT2, ND2, AK4, MF6, EP1, LZ1, GA8, ZJ3
	Emigrace do Československa po roce 1949	IN7, SKAN4, AA3, SK8, NK5, NT4, SKAL3, GSI3, JI4, AP1
	Emigrace s rodinou, rodinným příslušníkem	KMICH2, VM2, AJ4, SKAN2, PK7, ECH3, IM5, NL5, NK4, ICH3, KK2, ASP2, AK5, GSI2, MF5, GA8, EP2, JI5, AP1
	Emigrace bez rodiny	ED6, KMIO4, AST3, SP5, AA4, SJ5, SKAL3, SS2
	Trasa emigrace přes Jugoslávii	LZ9, KMIO5, SKAN3, AK5, ED3, KMICH4, VM3, AST4, AA3, ECH3, ICH3, ND2, MF6, EP2, AJ5, NK3, GSI2, NT3
	Trasa emigrace přes Albánii	GSU8, GKARAN3, IM6, SKAL2, ASP3, ZJ3, GKARAD2
	Delší pobyt v některé zemi, přes kterou se putovalo (měsíc, až několik let)	KMICH2, PK6, GSI2, GA5, GM2, NT3, SKAN3, NK3, GSI3
	Vzdělání v některé zemi, přes kterou se putovalo	GM3, SKAL2

PO EMIGRACI Z ŘECKA		
KATEGORIE	KÓDY	UMÍSTĚNÍ KÓDŮ
Konečná stanice Československo	Narozen v ČSR řeckým emigrantům	AV1, EK1, VV1, DV1, MMK1, LJ1, TA1, AE1
	Narozen ve smíšeném manželství (Ře+Če)	LJ1
	Separace od rodiny po příjezdu	KMICH4, VM4, AJ7, IM6, NL6, ICH5, MF6, GZ3, GA8, GKARAD2
	Umístěn do dětských domovů	KMICH4, GKARAN3, VM4, AJ7, KMIO5, AST4, SP6, AA5, ECH4, IM7, NL6, SJ5, ICH5, KK3, NT5, ND4, SKAL5, AK5, GSI6, SS2, MF6, GKARAD3, ME2, EP4
	Neprošel dětským domovem	J17, ZJ4, EK3
	Rodina/rod.příslušník v jiných/jiném Evropském státě	IN6, AST6, SP5, SS3, GA9, EK2
	Dodatečný příjezd rodiny	GKARAN5, ICH5, AK6, GA12
	Program Slučování rodin - Červený kříž	AST6, NK6, NT4, GSI
Možnosti řeckých emigrantů v ČR	Vyšší vzdělání než základní škola	GSU11, KMICH6, KMIO6, SJ9, SKAL6, GKARAN6, AST6, LZ11, ECH5, IM9, KK4, AK8, SS3, MF8, EP6, VM4, AJ8, AA6, NL8, NK9, GSI7, ZJ5, AV6, DV4
	Vystudoval vysokou školu	SP8, PK9, NT4, ND6, GZ4, GA17, EK4, LJ5, TA5, GKARAD3, ME3
	Dostal se mezi pracovní elitu	GKARAN9, GM4, SJ14, ND9, GKARAD4
	Vděk vůči Česku	SKAL12, GSI15, AV4, AP4
Zachování řecké identity a vztah ke staré vlasti	Zachovávání řeckého jazyka u dalších generací	ED11, VM10, SKAL9, GSI10, SS4, GZ7, ZJ8, EK6, LJ10, AE2
	Zachovávání řeckých tradic	VM11, SKAN9, IM11, NK10, SKAL10, ASP9, GZ6, GA14, EP8, ZJ7, MMK7, ME5
	Úzká vazba s řeckou komunitou	GM5, IM11, GSI8, SS5, JI8, ZJ8, AP4, MMK5
	Sňatek s Češkou/Čechem	AJ10, PK11, KK6, ND8, ASP8, AK8, MF9, AV9, AP4, EK5, VV4, LJ7, TA7
	Sňatek s Řekyní/Řekem	ED5, KMICH6, GKARAN6, VM6, SKAN5, ECH7, GSI9, GZ5, EP14
	Sňatek s cizincem	AST8
	Řecké občanství	ED11, ND12, SS4
	České občanství	IN8, GSU17, KMICH9, VM8, SKAL11, GSI12
	České občanství, ale zaevidován i v Řecku (=výjimka)	SKAN10
	Blízký vztah k Řecku a řecké mentalitě	SKAN9, ASP11, ND12, GSI13, AV3, TA8, AE4
	Komplikovaný vztah k Řecku	LJ9
	Doma se cítí v ČR	GKARAN12, AJ12, SJ12, ND12, ASP12
	Řecko považuje za domov (i když se tam nenarodil!)	AE3

	Řecko navštívil	LZ11, AJ11, ECH7
	Navštěvuje Řecko pravidelně	GKARAN11, AA7, PK9, ICH7, ND10, SKAL12, ASP11, GSI15, AP5, EK5, VV3, MMK4, TA8, AE2
	V Řecku už nikdy nebyl	SS5
Možnost reemigrace	Návrat příbuzných/příbuzného do Řecka	GKARAN5, VM7, ICH6, KK5, ND11, SKAL11, ASP11, GSI14, EP8, EK4
	Rodina/rodinný příslušník se odstěhoval do jiné země než je ČR/ŘE	GSU14, KK5
	Neuvažoval o návratu/ nechtěl se vrátit do Řecka	AJ12, AST9, SKAN8, AA7, EK5
	Uvažoval o návratu do Řecka	IN8, GKARAN10, NK11, ND10, SKAL10, ASP10, GSI11, AE3
	Zůstal v ČR kvůli rodinným důvodům	LZ12, GKARAN11, VM8, SKAN9, NK12, ASP10, GSI11
	zůstal v ČR kvůli finančním důvodům	VM8, SKAN9
	Trvalý návrat do Řecka, ale ČR pravidelně navštěvuje	AK9, GA14, AV7
	Částečná emigrace do Řecka (vrátil se z5 do ČR)	PK10, EP10, JI10, DV4, TA6
	Částečná emigrace do jiné země	PK10, DV5